

Europeiska
unionens råd

Bryssel den 20 juni 2016
(OR. en)

10255/16

COHOM 79
COPS 192
CFSP/PESC 485
CSDP/PSDC 344
FREMP 116
INF 110
JAI 579
RELEX 517

LÄGESRAPPORT

från: Rådets generalsekretariat

av den: 20 juni 2016

till: Delegationerna

Föreg. dok. nr: 10138/16 COHOM 72 COPS 188 CFSP/PESC 478 CSDP/PSDC 338
FREMP 111 INF 108 JAI 570 RELEX 513

Ärende: EU:s årsrapport om mänskliga rättigheter och demokrati i världen 2015
-Tematisk del

För delegationerna bifogas EU:s årsrapport om mänskliga rättigheter och demokrati i världen 2015
– Tematisk del, som antogs av rådet vid dess 3477:e möte den 20 juni 2016.

**EU:S ÅRSRAPPORT OM
MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH DEMOKRATI I VÄRLDEN 2015**

**Tematisk del
(Utrikesrådets möte den 20 juni 2016)**

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	2
1. Inledning.....	3
2. EU:s människorättsbaserade strategi i konflikter och kriser	11
3. Hantering av de största utmaningarna på området mänskliga rättigheter och demokrati.....	22
4. Mänskliga rättigheter som ett genomgående inslag i EU:s utrikespolitik	48

1. Inledning

Mot bakgrund av instabilitet och konflikter i Mellanöstern och delar av Asien och Afrika, den därpå följande migrationskrisen och upprepade terroristattacker mot civila, har 2015 varit ett år med extraordinära utmaningar för Europeiska unionen och hela det internationella samfundet. Isil/Daish trängde in i delar av Syrien och Irak och gjorde sig skyldigt till massövergrepp och angrepp mot de mänskliga rättigheterna, varvid minoritetsgrupper var särskilt utsatta. Allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna och en oroväckande trend av trakasserier och attacker mot aktivister och det civila samhället kunde noteras i många andra delar av världen.

Under 2015 antog EU sin nya **handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati (2015–2019)**¹ där EU:s prioriteringar och strategi för de kommande fem åren presenteras. Syftet med handlingsplanen är att fortsätta att genomföra **den strategiska ramen för mänskliga rättigheter och demokrati 2012**², med tillräcklig flexibilitet för att möta nya utmaningar. Handlingsplanen syftar också till en bättre hantering av problem genom riktade insatser och ett systematiskt och samordnat utnyttjande av alla EU-verktyg, särskilt EU:s riktlinjer, verktygslådor och överenskomna ståndpunkter samt de olika externa finansieringsinstrumenten, i synnerhet det europeiska instrumentet för demokrati och mänskliga rättigheter (EIDMR). Handlingsplanen utarbetades på grundval av det gemensamma meddelandet *Hålla de mänskliga rättigheterna högt på EU:s dagordning*³, som lagts fram av den höga representanten och Europeiska kommissionen.

¹ *EU:s handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati*: http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_en.pdf. Den nya handlingsplanen är indelad i följande **fem kapitel**: **I**. Öka lokala aktörers egenansvar **II**. Hantera frågor rörande mänskliga rättigheter **III**. Sörja för ett övergripande tillvägagångssätt rörande människorättsfrågor i konflikter och kriser **IV**. Öka samstämmigheten och konsekvensen **V**. En verkningsfullare EU-politik för stöd till mänskliga rättigheter och demokrati.

² Europeiska unionens råd, Mänskliga rättigheter och demokrati: EU:s strategiska ram och EU:s handlingsplan, 11737/12, 25.6.2012. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11737-2012-INIT/en/pdf>,

³ COM(2015) 16 final: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015JC0016&rid=2>

EU:s särskilda representant för mänskliga rättigheter, Stavros Lambrinidis, som utnämndes 2012, fortsatte – under den höga representantens/vice ordförandens överinseende – att arbeta för att göra EU:s utrikespolitik på människorättsområdet mer samstämmig, effektiv och synlig. Under 2015 lade man stor vikt vid att stärka EU:s kontakter på människorättsområdet med strategiska partner med en betydande regional och multilateral närvaro, bland annat genom att åter besöka Mexiko, Brasilien, Kina och Sydafrika, vid ett ökat fokus på EU:s grannskap, t.ex. genom inledande besök i Marocko och Azerbajdzjan, ett fortsatt starkt engagemang i utvalda länder under övergång till marknadsekonomi, däribland Myanmar/Burma och Bahrain, och inleda de första människorättsdiskussionerna med Kuba liksom vid en förhöjd profil för EU:s kontakter med FN och med regionala människorättsmekanismer för att främja regionalt egenansvar och de mänskliga rättigheternas universalitet, bland annat genom inledandet av den första politiska dialogen om mänskliga rättigheter med Sydostasiatiska nationers förbunds (Asean) människorättsmekanismer och fördjupa samarbetet med Afrikanska unionen.

På ett tematiskt plan fortsatte den särskilda representanten att lägga tonvikten vid att öka människorättsförsvarens och det civila samhällets egenmakt och försöka åtgärda den allt svårare situation som de befinner sig i i många länder. Ansträngningar för att få bort de repressiva åtgärder och nya restriktiva lagar som riktar sig mot icke-statliga organisationer, frigivning av människorättsförsvare och upprättande av effektivare stödmekanismer, samt insatser för att återuppta den dialog som måste till för att man ska kunna ta itu med dessa frågor, var huvudfokus flera uppdrag och uppföljningskontakter under 2015.

Genom sina besök i nästan 20 länder under 2015, tal som hölls vid ett stort antal multilaterala högnivåmöten samt möten med hundratals viktiga intressenter från regeringar, internationella organisationer och det civila samhället arbetade den särskilda representanten också för att öka EU:s effektivitet och synlighet som en framstående global aktör på människorättsområdet och för att främja centrala EU-prioriteringar, inbegripet yttrandefrihet och föreningsfrihet, kvinnors och barns rättigheter, kampen mot tortyr, icke-diskriminering, avskaffande av dödsstraffet, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, företag och mänskliga rättigheter och främjande av ansvarsutkrävande när någon kränker de mänskliga rättigheterna.

På **multilateral nivå** fortsatte EU att vara en högröstad förkämpe för det universella främjandet och skyddet av mänskliga rättigheter, särskilt genom FN:s generalförsamlings tredje utskott och FN:s råd för mänskliga rättigheter, men också genom specialiserade FN-organ såsom Internationella arbetsorganisationen (ILO). I dessa sammanhang främjade EU sina tematiska och landsspecifika prioriteringar och samarbetade med länder från alla regioner för att uppnå sina mål. EU stödde också en bredare integrering av människorättsfrågor i Förenta nationernas (FN) arbete och främjade ett människorättsbaserat synsätt på de mål för hållbar utveckling som antogs genom 2030-agendan i september 2015. I februari antog rådet slutsatser om EU:s prioriteringar i FN:s forum för mänskliga rättigheter⁴. EU fortsatte att använda en årlig strategisk arbetsplan, arrangemang för bördefördelning med EU:s medlemsstater och specifik utåtriktad verksamhet i syfte att göra sitt deltagande i dessa forum mer effektivt. EU samarbetade också nära med kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, Europarådet och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE).

⁴ 6012/16: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6012-2016-INIT/sv/pdf>

EU-instrument

EU har en ett brett spektrum av politiska strategier, verktyg och finansieringsinstrument till sitt förfogande för att främja och försvara mänskliga rättigheter. Dessa inbegriper inte bara offentlig diplomati (EU:s uttalanden och förklaringar) och mer diskreta diplomatiska verktyg (démarcher⁵ och politiska dialoger), utan också riktlinjer och landsstrategier för mänskliga rättigheter, regelbundna människorättsdialoger och finansiella samarbetsprojekt, inbegripet stöd till det civila samhället. EU eftersträvar ett effektivt samspel mellan dessa instrument, vilket innebär att man försöker använda dem på ett så effektivt sätt som möjligt och i samverkan med varandra i syfte att nå de bästa resultaten. Människorättsfrågor bör inte begränsas till t.ex. människorättsdialoger, utan tas upp också på dagordningen för andra möten, såsom politiska eller andra dialoger (till exempel om viseringsliberalisering) och toppmöten.

Riktlinjer om mänskliga rättigheter: EU har antagit 11 riktlinjer⁶ där man fastställer prioriterade områden för de yttre åtgärderna. De senast antagna riktlinjerna gäller religions- och trosfrihet och yttrandefrihet online och offline. De är främst avsedda att fungera som ett praktiskt verktyg som ger EU-aktörer runtom i världen vägledning vid genomförandet av EU:s människorättsprioriteringar på lokal nivå. Riktlinjerna uppdateras regelbundet.

Landsstrategier för mänskliga rättigheter: dessa strategier utarbetas i stor utsträckning på lokal nivå av EU:s delegationer och bygger på en analys av människorättsituationen i ett visst land. Strategierna har visat sig vara till stor hjälp när det gäller att garantera konsekvens i politiken. Strategierna identifierar de främsta prioriteringarna för EU:s åtgärder avseende mänskliga rättigheter och demokrati, fastställer de centrala målen på lång och kort sikt och beskriver de konkreta åtgärder som måste vidtas för att man ska kunna nå dessa mål i respektive land.

⁵ En démarche är en typ av diplomatisk framställning. Det är en formell hänvändelse som riktas till en företrädare för ett tredjeland eller en internationell organisation i syfte att påverka, bilda underlag för eller inhämta en regerings formella åsikter i en särskild fråga. Den kan göras skriftligen eller muntligen.

⁶ En fullständig förteckning över EU:s 11 riktlinjer för mänskliga rättigheter finns på http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/index_en.htm.

Människorättsdialoger: Under årens lopp har människorättsdialoger upprättats med allt fler länder. Syftet med dem är bland annat att diskutera frågor av ömsesidigt intresse, att stärka samarbetet om mänskliga rättigheter i multilaterala forum som t.ex. FN, att göra det möjligt för EU att ta upp farhågor om människorättskränkningar med partnerländerna, att samla in information och att försöka förbättra människorättsituationen i det berörda partnerlandet. Dessa dialoger är centrala instrument där EU på ett bilateralt plan kan ta upp frågor om mänskliga rättigheter, även frågor om särskilda teman såsom tortyr, dödsstraffet, religions- och trosfrihet, yttrandefrihet online och offline, funktionsnedsättning, kvinnors och barns rättigheter, grundläggande rättigheter och principer i arbetslivet samt samarbete i multilaterala forum.

Under 2015 höll EU formella människorättsdialoger och samråd på detta område med 34 partnerländer och regionala grupper. Dialogerna återupptogs med Egypten och Tunisien (den senaste dialogen 2010 med de båda länderna hade hållits 2010) och med Vitryssland, där ingen dialog hade hållits sedan 2009. Dessutom deltog många av de 79 länder i Afrika, Västindien och Stilla-havsområdet som är parter i Cotonouavtalet i en dialog med EU.

Innan människorättsdialogerna inleds hålls samråd med det civila samhället, i Bryssel och i det land som är värdland för dialogen. Rapporter lämnas också om resultatet av dialogerna. De politiska forumen och dialogerna kompletteras under hela året med tekniska möten med det civila samhällets organisationer, då EU informerar om verksamhet och strategier. I maj 2015 inleddes ett innovativt initiativ med **Tunisien**, som innebar att en "trepartsdialog" fördes mellan det civila samhället, den tunisiska regeringen och EU, i direkt anslutning till människorättsdialogen mellan EU och Tunisien.

EU inom FN:s människorättsforum

Partnerskap mellan EU och FN om mänskliga rättigheter: EU är starkt engagerat i FN:s människorättsorgan och främjar ett tillgängligt, effektivt och verkningsfullt FN-system för mänskliga rättigheter. EU stöder högkommissarien och hans personal i deras arbete för de mänskliga rättigheterna världen över. EU främjar ett fullständigt iakttagande av människorättsrådets särskilda förfaranden, bl.a. genom att se till att personer med ett särskilt mandat kan ha obehindrad tillgång till och obehindrade kontakter med enskilda personer och det civila samhället. EU är orubblig i sitt engagemang för FN:s konventionsorgan och utgår från deras resultat och rekommendationer i sitt landsspecifika arbete. Likaledes stöder EU den allmänna återkommande utvärderingen och uppmanar alla länder att till fullo delta i denna process, också genom att säkerställa att rekommendationer följs upp.

70:e sessionen i FN:s generalförsamling (tredje utskottet): Totalt behandlade tredje utskottet (sociala, humanitära och kulturella frågor) vid 70:e sessionen i FN:s generalförsamling i oktober/november 2015 ungefär 60 resolutioner, varvid EU var mycket aktivt och gjorde nio formella uttalanden och deltog i fler än 45 interaktiva dialoger med FN-tjänstemän, personer med ett särskilt mandat på människorättsområdet och FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter. EU lade fram initiativ om religions- och trosfrihet, barnets rättigheter (tillsammans med Grulac⁷), Nordkorea (tillsammans med Japan) och Myanmar/Burma – alla antogs med stort stöd – och stödde också ett antal partnerinitiativ, bland annat resolutioner om Iran, Syrien och människorättsförsvare.

FN:s råd för mänskliga rättigheter, sessionerna 28–30 och två extra sessioner:

År 2015 var ännu ett intensivt år för människorättsrådet, med tre ordinarie sessioner som kompletterades med två extra sessioner: en den 1 april mot bakgrund av terroristgruppen Boko Harams terroristattacker och kränkningar av och brott mot de mänskliga rättigheterna, och en annan den 17 december för att förhindra en ytterligare försämring av människorättssituationen i Burundi.

⁷ Grulac – gruppen med latinamerikanska och västindiska stater.

Internationella arbetsorganisationen (ILO), Internationella arbetskonferensen och ILO:s

styrelse: Under 2015 gjorde EU 55 uttalanden vid ILO:s 104:e internationella arbetskonferens, vid de 323:e, 324:e och 325:e mötena i ILO:s styrelse och vid två trepartsmöten. EU och dess medlemsstater stödde grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet, hållbar utveckling, arbetarskydd, särskilt skydd mot oacceptabla former av arbete samt övervakning av framstegen på området anständigt arbete. De tog upp överträdelser av grundläggande arbetsnormer avseende tvångsarbete i Eritrea, Mauretanien, Myanmar och Qatar, barnarbete i Kambodja och Kamerun samt föreningsfrihet i Bangladesh, Vitryssland, Fiji, Guatemala och Swaziland. EU gav också starkt stöd till ILO:s unika system för övervakning av normernas genomförande.

Det europeiska instrumentet för demokrati och mänskliga rättigheter (EIDMR)

Det europeiska instrumentet för demokrati och mänskliga rättigheter (EIDMR) är ett av de viktigaste externa finansieringsinstrumenten för att främja och stödja demokrati och mänskliga rättigheter runtom i världen. Med utgångspunkt i sin främsta styrka – förmågan att agera utan att behöva värdregeringens medgivande – kan EIDMR fokusera på känsliga frågor och innovativa tillvägagångssätt och samarbeta direkt med isolerade eller marginaliserade organisationer i det civila samhället.

I jämförelse med EIDMR för perioden 2007–2013 har för EIDHR 2014–2020 anpassats så att hänsyn tas till den nya verkligheten; det har också ett mer strategiskt fokus och är procedurmässigt enklare att använda. Dess budget har ökats och gör det möjligt för EU att ge mer stöd för utvecklingen av starka civila samhällen och för deras särskilda roll som centrala aktörer för positiv förändring till stöd för mänskliga rättigheter och demokrati. Detta omfattar att öka EU:s förmåga att snabbt reagera då mänskliga rättigheter kränks och att ge mer stöd till internationella och regionala mekanismer för skydd av mänskliga rättigheter.

Stöd ges också för genomförande av valobservatörsuppdrag, uppföljning av deras rekommendationer och för förbättrade demokratiska processer och valprocesser. EIDMR:s särskilda mål har också bättre definierats med hänsyn till skyddet av de mänskliga rättigheterna och stödet till demokratiska processer, i synnerhet följande:

- Mer kraftfulla formuleringar om det civila samhällets roll, inklusive en särskilt hänvisning till samarbetet mellan det civila samhället och lokala myndigheter och relevanta statliga institutioner.
- En större tonvikt vid utsatta grupper (nationella, etniska, religiösa och språkliga minoriteter, kvinnor, hbtq-personer, ursprungsbefolkningar).
- En större tonvikt vid ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

2. EU:s människorättsbaserade strategi i konflikter och kriser

Integrering av mänskliga rättigheter i konfliktförebyggande, krishantering och övergångsrättvisa

Under 2015 påverkade konflikter och kriser miljontals civilas liv. Allvarliga kränkningar av internationell humanitär rätt och internationell människorättslagstiftning är vanliga i många väpnade konflikter. EU:s engagemang för mänskliga rättigheter inbegriper insatser för att integrera människorättsaspekter i alla EU:s strategier och finansieringsinstrument som syftar till att tackla dessa problem.

EU fortsatte under 2015 att integrera sin politik för mänskliga rättigheter och jämställdhet i planeringen, genomförandet, utförandet och utvärderingen av **uppdrag och insatser inom den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken (GSFP)**.

I linje med 2013 års krishanteringsförfaranden⁸ togs mänskliga rättigheter och jämställdhet i beaktande i planeringsprocessen för nya uppdrag och insatser, och en analys av människorätts- och jämställdhetsläget införlivades i planeringsdokumenten för GSFP. Under 2015 fanns det rådgivare eller kontaktpunkter för mänskliga rättigheter och jämställdhet inom de flesta GSFP-uppdrag och GSFP-insatser. I rådgivarnas och kontaktpunkternas uppgifter ingår att integrera mänskliga rättigheter och jämställdhet i uppdragets eller insatsens verksamhet samt att genomföra särskilda aktiviteter.

Mänskliga rättigheter och jämställdhet ingår också i GSFP-utbildningen, dvs. i introduktionsutbildning, utbildning före utplacering och kurser om reform av säkerhetssektorn som organiseras av olika medlemsstater inom ramen för Europeiska säkerhets- och försvarsakademien (Esfa). Mänskliga rättigheter och jämställdhet betonas också i kurserna på hög nivå och kurserna för högre uppdragsledare. Specialiserad utbildning om mänskliga rättigheter, jämställdhet, barn i väpnade konflikter, skydd av civila och konfliktförebyggande finns också tillgänglig genom Esfa och andra medlemsstatsinitiativ.

⁸ 7660/2/13 REV 2: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7660-2013-REV-2/en/pdf>

Under 2015 spelade EU, bland annat genom den tekniska rådgivning som det **rådgivande uppdraget i Ukraina (EUAM)** gav, en viktig roll i utvecklingen av den ukrainska nationella strategin för mänskliga rättigheter, som godkändes av president Petro Porosjenko i augusti 2015, och handlingsplanen för genomförandet av strategin under perioden 2016–2020. EUAM-rådgivare deltog i arbetsgrupper och lade fram rekommendationer som inkluderades i den slutliga versionen av handlingsplanen. Viktiga bidrag från EUAM omfattade råd om bekämpning av tortyr och omänsklig behandling, skydd av fångars rättigheter, centrala reformer av kriminalvårdssystemet samt säkerställande av rätten till en rättvis rättegång, rätten till integritet och friheten att delta i fredliga sammankomster. EUAM förespråkade jämställdhet, en ratificering av Istanbulkonventionen (för att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet) och ett antagande av en nationell handlingsplan för genomförande av FN:s säkerhetsråds resolution 1325 (som behandlar krigets inverkan på kvinnor och den roll som kvinnor kan spela i konflikthantering).

I november 2015 antog rådet slutsatser och EU:s politiska ram för stöd till **övergångsrättvisa**⁹. EU blev i och med detta den första regionala organisationen med en särskild strategi för övergångsrättvisa. Den politiska ramen visar EU:s engagemang för övergångsrättvisa och stärker samstämmigheten i EU:s engagemang. Den ger också vägledning för personal från EU och medlemsstaterna.

På ett praktiskt plan förblev EU aktivt på området och engagerade sig i länder under övergång till marknadsekonomi genom sina insatser för krishantering, konfliktförebyggande, återhämtning efter konflikter, säkerhet och utveckling. Frågan togs upp vid mer än ett dussintal politiska dialoger med partnerländer under 2015. Ett EU-sändebud för fredsprocessen i Colombia utsågs i oktober för att bistå vid genomförandet det fredsavtal som landet fick den 23 september. Utbildning anordnades också under årets lopp för personer som arbetar med frågor som rör övergångsrättvisa inom EU och i medlemsstaterna.

⁹ 13576/15: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13576-2015-INIT/sv/pdf>

EU var fortfarande en av de största givarna av finansiellt stöd till initiativ för övergångsrättvisa världen över och tillhandahöll finansiering på det rättsliga området, till initiativ för sanningssökande, institutionella reformer och program för gottgörelse, bland annat genom stöd till det civila samhället och organisationer till stöd för de drabbade. Finansierade projekt under 2015 omfattade allt från ett litet pilotprojekt i Demokratiska republiken Kongo som ska bidra till att drabbade personer får tillgång till rättslig prövning, till tillhandahållande av omfattande stöd för utbildning av åklagare och informationskampanjer för Internationella krigsförbrytartribunalen för f.d. Jugoslavien (Icty). EU stödde också tillgång till rättslig prövning för de drabbade genom ett globalt program om övergångsrättvisa som tar hänsyn till jämställdhetsaspekter, vilket genomfördes tillsammans med UN Women.

I nära samarbete med FN (särskilt FN:s särskilda rapportör om främjande av sanning, rättvisa, gottgörelse och garantier för icke-upprepning), regionala organisationer och det civila samhället fortsatte EU sitt arbete för att stödja övergångsrättvisa.

EU fortsatte sina ansträngningar för att se till att de som gjort sig skyldiga till folkmord, krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten ställs till svars för sina handlingar, och rättvisa skipas för dem som fallit offer för grymheter. I detta sammanhang fortsatte EU att stödja **Internationella brottmålsdomstolen (ICC)**¹⁰, inte minst genom att ge domstolen politiskt stöd i multilaterala forum såsom FN:s säkerhetsråd och FN:s råd för mänskliga rättigheter. EU har gett ekonomiskt bistånd till domstolen och till aktörer inom det civila samhället för att stödja domstolens verksamhet.

Ett exempel på sådant stöd har varit EU:s kontinuerliga engagemang för Romstadgans universalitet och insatser för att främja en bättre förståelse av ICC:s mandat. EU har fortsatt att göra sitt yttersta för att främja denna process med tredjestater, särskilt under sina människorättsdialoger, genom att genomföra systematiska démarchekampanjer runtom i världen, anordna särskilda lokala eller regionala seminarier, systematiskt införa en klausul om detta i avtal med tredjeländer, uppmuntra till ratificering av eller anslutning till stadgan för Internationella brottmålsdomstolen samt erbjuda stöd för genomförandet, eller genom att ge finansiellt stöd till organisationer i det civila samhället som arbetar för att främja Romstadgans universalitet.

¹⁰ I enlighet med rådets beslut 2011/168/Gusp av den 21 mars 2011 och med 2006 års avtal om samarbete och bistånd.

EU och dess medlemsstater har spelat en ledande roll i ansträngningarna för att stärka samarbetet med domstolen. EU vidtog i synnerhet konsekventa åtgärder för att uppmuntra stater att till fullo samarbeta med ICC, bland annat genom att snabbt verkställa arresteringsorder. EU:s reaktion på tredjestaters underlåtenhet att samarbeta med Internationella brottmålsdomstolen var särskilt inriktad på hur EU och dess medlemsstater kan bemöta fall av bristande samarbete och ihållande eller upprepade fall av bristande samarbete, samt på när man bör undvika icke-nödvändiga kontakter med personer som är föremål för ICC:s arresteringsorder. EU:s reaktion på den sudanesiska presidenten Omar Hassan al-Bashirs besök i Sydafrika i juni 2015 är ett aktuellt fall.¹¹

EU är fortfarande fast beslutet att genomföra principen om komplementaritet, som finns inskriven i Romstadgan. I detta syfte gav EU operativ vägledning om hur man kan överbrygga klyftan mellan internationell rätt och nationella rättsliga system. I Elfenbenskusten, till exempel, bidrog EU till en förstärkning av rättsväsendet och kriminalvården. Särskild vikt lades vid ett återupprättande av domstolsväsendet för att ge medborgarna rättvis tillgång till rättslig prövning.

EU är fortfarande en viktig förespråkare för **internationell humanitär rätt** och de humanitära principerna. I sitt uttalande om attackerna mot Internationella rödakorskommittén i Jemen av den 25 augusti och den 2 september 2015 uppmanade Christos Stylianides, EU-kommissionär med ansvar för humanitärt bistånd och krishantering, alla parter i konflikten att respektera internationell humanitär rätt och att sluta att attackera biståndsarbetare. I sitt uttalande av den 18 september 2015 om attacken mot civila områden i Aleppo i Syrien fördömde kommissionären alla urskillningslösa attacker mot civila och uppmanade enträget alla parter i konflikten att respektera internationell humanitär rätt och skyddet för civilbefolkningen. I sitt uttalande om luftanfallet mot Läkare utan gränsers sjukhus i Kunduz i Afghanistan den 3 oktober 2015 uppmanade kommissionären alla parter i konflikten att respektera internationell humanitär rätt och se till att vårdinrättningar och biståndsarbetare skyddas.

¹¹ 150614_02_en, Bryssel, 14.6.2015: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150614_02_en.htm

EU fortsatte att genomföra sina riktlinjer för internationell humanitär rätt från 2005 (uppdaterade 2009), som fastställer operativa verktyg för Europeiska unionen och dess institutioner och organ för att främja efterlevnaden av internationell humanitär rätt. Riktlinjerna syftar också till att främja efterlevnaden av internationell humanitär rätt bland tredjestater och icke-statliga aktörer. EU fortsatte att arbeta för ett ökat deltagande i de viktigaste instrumenten för internationell humanitär rätt och andra relevanta rättsliga instrument som har en inverkan på internationell humanitär rätt¹².

För att förbättra tillämpningen av internationell humanitär rätt på nationell nivå fortsatte EU att stödja staterna i deras ansträngningar att anta nationell lagstiftning med avseende på deras skyldigheter i fråga om internationell humanitär rätt. EU har till exempel arbetat för att Iraks regering ska ansluta sig till tilläggsprotokoll II till Genèvekonventionerna, vilket skulle innebära att internationell humanitär rätt tillämpas fullt ut i samband med icke-internationella väpnade konflikter. EU finansierade också program för att bidra till uppbyggnaden av en effektiv säkerhetssektor och ett effektivt rättsväsende, där det i båda fallen finns möjlighet att utkräva ansvar.

EU fortsatte sina ansträngningar att främja spridningen av och utbildning om internationell humanitär rätt samt att stödja publikationer om internationell humanitär rätt inom EU och i tredjeländer, särskilt bland nationella myndigheter, beväpnade icke-statliga aktörer och humanitära aktörer. Exempelvis i kursplanerna för EU:s utbildningsuppdrag i Somalia och Mali ingår utbildning i människorättslagstiftning och internationell humanitär rätt.

Internationella rödakorskommittén (ICRC) kvarstod som en viktig partner när det gäller att tillhandahålla utbildning om och sprida internationell humanitär rätt och fortsatte att erhålla finansiering från EU i detta syfte.

¹² Med full respekt för de befogenheter som EU tilldelas och de begränsningar som gäller för EU i frågor rörande internationell humanitär rätt enligt fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), ändrade genom Lissabonfördraget.

I samband med den **32:a internationella konferensen för rödakors- och rödahalvmånerörelsen** den 8–10 december 2015 gjorde EU, dess medlemsstater och Europeiska unionens nationella Röda kors-föreningar ett antal ambitiösa gemensamma utfästelser¹³. Dessa utfästelser syftar bland annat till att stärka efterlevnaden av internationell humanitär rätt, stärka den internationella humanitära rätten till skydd för frihetsberövade personer, främja och sprida internationell humanitär rätt samt öka respekten för och skyddet av medicinska insatser under väpnade konflikter eller andra kriser och förebygga samt vidta åtgärder mot sexuellt och könsbaserat våld i tider av väpnad konflikt eller efter katastrofer och andra kriser.

Migranter, flyktingar och asylsökande

Under 2015 upplevde Europa ett extraordinärt inflöde av flyktingar, asylsökande och irreguljära migranter, däribland en markant ökning av andelen barn, som ledde till en humanitär kris i Medelhavsområdet och längs västra Balkanrutten, och även till många dödsfall till havs.

¹³ <http://rcrcconference.org/international-conference/pledges/>.

Inför denna stora utmaning har EU försökt prioritera skyddet för de mänskliga rättigheterna. Europeiska rådet enades i sitt uttalande av den 23 april¹⁴ och sina slutsatser av den 25–26 juni¹⁵ om behovet av att snabbt och effektivt reagera på den humanitära krisen, samtidigt som man måste utforma en strategi på medellång och lång sikt och förstärka samarbetet med tredjeländer som utgör ursprungs- och transitländer. Den europeiska migrationsagendan¹⁶, som antogs av Europeiska kommissionen i maj, prioriterar respekten för de mänskliga rättigheterna inom varje åtgärdsplan. De afrikanska och europeiska ledare som samlades till toppmötet i Valletta den 11–12 november underströk vikten av att skydda migranternas mänskliga rättigheter, och den handlingsplan¹⁷ som antogs vid toppmötet innehåller ett antal tydliga åtaganden i detta hänseende, bland annat följande: underlättande av tillgång till rättslig prövning, rättshjälp, vittnesskydd, hälso- och sjukvård samt sociopsykologiskt stöd för flyktingar, migranter och asylsökande, stöd till olika länder i deras arbete för att ansluta sig till och följa 1951 års flyktingkonvention och dess protokoll från 1967, förbättring av värdländernas skyddskapacitet samt bekämpande av människorättskränkningar som bidrar till instabilitet. Också det fasta åtagandet att respektera migranternas och flyktingars värdighet och mänskliga rättigheter bekräftades vid högnivåkonferensen om östra Medelhavsrutten och västra Balkanrutten i Luxemburg den 8 oktober och omsattes i konkreta operativa åtgärder genom ledarnas uttalande av den 25 oktober om flyktingströmmar längs den västra Balkanrutten¹⁸.

¹⁴ 204/15: <http://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2015/04/23-special-euco-statement/>

¹⁵ 500/15: <http://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2015/06/26-euco-conclusions/>

¹⁶ COM(2015) 240 final: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&qid=1465546809512&from=SV>

¹⁷ 809/15: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/11/12-valletta-final-docs/>

¹⁸ http://ec.europa.eu/news/2015/docs/leader_statement_final.pdf

Mänskliga rättigheter har länge varit en prioriterad fråga i EU:s samarbete med tredjeländer inom ramen för den övergripande externa migrationspolitiken – den övergripande strategin för migration och rörlighet¹⁹ – som omfattar migranternas och flyktingarnas mänskliga rättigheter som en övergripande fråga. Under 2015 fortsatte EU att i partnerländer stödja projekt som ska förbättra förhållandena för migranter som tagits i förvar, verksamhet för att förbättra behandlingen av ensamkommande barn, projekt för kapacitetsuppbyggnad som ska stödja framtagandet av bättre system för skydd av flyktingar, och projekt för förbättring av migranternas tillgång till rättslig prövning. Som en del av migrationspaketet av den 9 september anslog Europeiska kommissionen 1,8 miljarder euro för upprättandet av EU:s förvaltningsfond för Afrika²⁰, som bland annat ska finansiera projekt som garanterar ett bättre skydd för migranter, flyktingar och asylsökande och stöder deras värdsamhällen. EU:s regionala förvaltningsfond för insatser med anledning av krisen i Syrien²¹ (Madad-fonden) antog sina första åtgärdsprogram under 2015 till ett värde av 390 miljoner euro. Förvaltningsfonden kommer att ge bistånd till cirka 1,5 miljoner syriska flyktingar, samt till värdsamhällen i Jordanien, Libanon och Turkiet, med fokus på utbildning, resiliens och lokal utveckling, hälso- och sjukvård, vatten och sanitet, samt livsmedelstrygghet, med barn och ungdomar som särskild målgrupp. I november 2015 lanserade EU flyktingfaciliteten för Turkiet som kommer att ge 3 miljarder euro till stöd för syriska flyktingar i Turkiet. EU har fortsatt att stödja ett regionalt utvecklings- och skyddsprogram för syriska flyktingar i Irak, Jordanien och Libanon, och två nya regionala utvecklings- och skyddsprogram lanserades 2015 på Afrikas horn och i Nordafrika. Skyddet av migranternas och flyktingarnas mänskliga rättigheter är ett centralt inslag i dessa program.

Inom ramen för EIDMR:s globala inbjudan att lämna förslag 2015 anslogs 5 miljoner euro till projekt som stöder mänskliga rättigheter för migranter, inbegripet asylsökande i tredjeländer och internflyktingar samt statslösa personer. Detta utgör ett komplement till den globala civilsamhällesinsats på 11,5 miljoner euro som inleddes 2014 och inriktades på att skydda och främja rättigheterna för utsatta migranter och offer för människohandel.

¹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0743&from=SV>

²⁰ http://ec.europa.eu/europeaid/regions/africa/eu-emergency-trust-fund-africa_en

²¹ http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/countries/syria/madad/index_en.htm

Under årets lopp togs frågor om migranters rättigheter systematiskt upp i politiska människorättsdialoger med partnerländerna, och partnerskapen för rörlighet har tillhandahållit en ram för systematisk hantering av människorätsfrågor i migrationspolitiska dialoger med tredjeländer. Åtta sådana partnerskap för rörlighet har nu upprättats och förhandlingar pågår med Vitryssland och Libanon.

Rådgivare på områdena mänskliga rättigheter, flyktingrätt och jämställdhet har utnämnts till Insatsen Eunavfor MED Sophia²² – en insats där man har föresatt sig att ge personalen utbildning om mänskliga rättigheter och humanitär rätt. I slutet av 2015 hade insatsen räddat 7 000 människor till havs.

Människohandel är ett centralt tema i den europeiska migrationsagendan och den europeiska säkerhetsagendan. Under 2015 prioriterade EU människohandel i den nya handlingsplanen för mänskliga rättigheter och demokrati, liksom i den nya ramen för EU:s verksamhet för jämställdhet och medinflytande för kvinnor i EU:s yttre förbindelser 2016–2020, som har som en av sina prioriteringar att eliminera handel med flickor och kvinnor för alla former av utnyttjande. Vid Vallettatoppmötet åtog sig de politiska ledarna dessutom att ge offer för människohandel skydd, stöd och bistånd, med särskilt fokus utsatta grupper såsom kvinnor och barn.

EU intensifierade också kampen mot tvångsarbete, både internt och externa, och arbetade aktivt för en ratificering av 2014 års protokoll till Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention (nr 29) angående tvångsarbete från 1930²³.

²² Europeiska unionens militära insats i södra centrala Medelhavsområdet. Insatsen Sophia.

²³ Rådets beslut (EU) 2015/2037 och (EU) 2015/2071.

Bekämpning av terrorism

Under 2015 utsattes Europa för terroristattacker och misslyckade attacker på många delar av kontinenten, med många döda och störningar i det dagliga livet som följd. Uppvigling till terrorism skedde främst i utlandet (Isil/Daish) men terrordåden utfördes främst av EU-medborgare.

Terroristorganisationer världen över fortsätter att begå grova och allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Extrema våldsdåd som mord, våldtäkt, slaveri, tortyr, bortförande och utpressning begås dagligen av terroristorganisationer som Isil/Daish, al-Qaida, Boko Haram och andra. Europeiska unionen och dess medlemsstater är tillsammans med sina partner starkt engagerade i kampen mot terroristorganisationer och terrorismens grundorsaker.

Under dessa extraordinära omständigheter fortsatte EU att betona att full respekt för mänskliga rättigheter står i centrum för en effektiv och framgångsrik terrorismbekämpning.

Efter Parisattackerna i januari har EU:s reaktion konsekvent varit i linje med EU:s strategi för kampen mot terrorism från 2005 (förebygga, skydda, förfölja och agera) och stått i full överensstämmelse med internationell rätt och internationella människorättsnormer. Stor tonvikt lades vid arbetet med att förebygga terrorism, och då särskilt med att motverka radikaliserings samt rekrytering till, tillhandahållande av utrustning för och finansiering av terrorism, och vid behovet av att gripa sig an bakomliggande faktorer, som konflikter, fattigdom, vapenspridning och bräckliga stater, som skapar en miljö där terroristgrupper kan frodas.

I enlighet med detta uppmanade utrikesrådet i sina slutsatser om terrorismbekämpning från februari 2015²⁴ till motverkande av radikaliserings och våldsbejakande extremism genom stöd till olika initiativ, såsom institutioner som inspirerats av det globala forumet för terroristbekämpning: internationella Hedayah-kompetenscentrumet för motverkande av våldsbejakande extremism, Global Community Engagement and Resilience Fund och International Institute for Justice and the Rule of Law. Dessa institutioner stöder nationella strategier i kampen mot terrorism, angriper grundorsakerna till radikaliserings, främjar tolerans och förståelse mellan folk och samhällen och tillhandahåller innovativ utbildning i syfte att införa god praxis på området terrorismbekämpning, grundad på rättsstatsprincipen.

²⁴ Pressmeddelande 43/15: <http://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2015/02/150209-council-conclusions-counter-terrorism/>

Nätverket för kunskapsspridning om radikaliserings (RAN), ett EU-nätverk med 2 000 deltagare, har visat sig vara ett särskilt användbart verktyg för identifiering och spridning av bästa praxis för att förebygga radikaliserings. Detta omfattar utarbetande av alternativa verklighetsbeskrivningar som kan förebygga radikaliserings i ett tidigt skede, samt bekämpande av terroristpropaganda i sociala medier. EU har dessutom åtagit sig att bemöta hotet från utländska terroriststridande med en övergripande strategi, vilket framgår av EU:s terrorismbekämpningsstrategi för Syrien och Irak från oktober 2014.

I den nya handlingsplanen för mänskliga rättigheter och demokrati betonas att man måste se till att respekten för åsikts- och yttrandefriheten är integrerad i utformningen av politik och program som rör kampen mot terrorism.

I andra EU-policydokument, exempelvis i strategin för den digitala marknaden²⁵, har det betonats att behovet av säkerhet och kampen mot spridning av olagligt innehåll inte bör hanteras på ett sådant sätt att mänskliga rättigheter såsom yttrandefriheten äventyras.

Under årets lopp togs människorätsfrågor upp i dialoger om terrorismbekämpning med tredjeländer (Indien, Israel, Pakistan och Tunisien) och med FN. En workshop hölls också i Libanon. Under dialogerna uppmanar EU alltid tredjeländerna att integrera de mänskliga rättigheterna i sina insatser mot terrorism och uppmanar rättsväsendet att gå från ett erkännandebaserat straffrättsligt system till ett bevisbaserat system.

Regionerna Mellanöstern och Nordafrika är fortfarande prioriterade när det gäller att ta fram en strategi som 1) tar hänsyn till alla bakomliggande faktorer för terrorism och radikaliserings, 2) har en inkluderande inställning som inbegriper det civila samhället, och 3) överensstämmer med internationella människorättsnormer.

Vid EU-medlemsstaternas årliga möte om FN:s säkerhetsråds resolution 1325 diskuterades framför allt kvinnor, fred och säkerhet i samband med terrorism och våldsam extremism. I anslutning till FN:s generalförsamlings 70:e session var EU också värd för ett sidoevenemang om integrering av en jämställdhetsaspekt i politik och praxis för att förebygga och motverka våldsam extremism. I oktober 2015 antog FN:s säkerhetsråd en ny resolution, resolution 2242, som inkluderade terrorismbekämpning och våldsam extremism i agendan om kvinnor, fred och säkerhet.

²⁵ http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market_en

EU:s åtagande på detta område får allt större politisk betydelse och geografisk omfattning; även ekonomiskt ökar dess åtagande, med åtgärder till ett totalt värde av 142 miljoner euro för pågående projekt. Eftersom kapacitetsuppbyggande projekt inom terrorismbekämpning ofta genomförs i länder med en prekär människorättsituation måste man göra en avvägning mellan säkerhetshänsyn och mänskliga rättigheter. I detta sammanhang har Europeiska kommissionen utarbetat operativ vägledning för att se till att mänskliga rättigheter beaktas i hela projektcykeln för åtgärder i kampen mot terrorism och organiserad brottslighet, inklusive it-brottslighet, samt i säkerställandet av it-säkerhet, i enlighet med EU:s förordning om inrättande av ett instrument som bidrar till stabilitet och fred²⁶.

3. Hantering av de största utmaningarna på området mänskliga rättigheter och demokrati

Främjande av ett fritt utrymme för det civila samhället, samt stöd till människorättsförsvarare

Under de senaste åren har nya trender vuxit fram på detta område. Samtidigt som man kan se en positiv trend i ökningen av antalet organisationer i det civila samhället, särskilt tack vare sociala nätverk och användningen av ny informationsteknik, har även auktoritära regeringars restriktiva åtgärder mot det civila samhällets organisationer intensifierats. Förtalskampanjer, begränsade möjligheter att ta emot finansiering från utlandet och användningen av hotelser och våld mot aktivister – även från privata företags eller milisgruppers sida – är bara några exempel på de allvarliga utmaningar som det civila samhället ställs inför. I många fall lyckas staten inte skydda enskilda personer och organisationer eller sköta sina utrednings- och lagföringsuppgifter.

Under 2015 uttryckte EU – bland annat under bilaterala människorättsdialoger och i multilaterala organ – upprepade gånger sin oro över de ökade restriktionerna mot föreningsfriheten, yttrandefriheten samt friheten att delta i fredliga sammankomster och mer allmänt över restriktioner mot den verksamhet som bedrivs av det civila samhällets organisationer, inklusive arbetsmarknadens parter.

²⁶ Förordning (EU) nr 230/2014, artikel 10: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0230&from=SV>

När det gäller yttrandefrihet online och offline fokuserade EU under 2015 på att genomföra EU:s riktlinjer från 2014²⁷. Genom sina människorättsdialoger spred EU information om antagandet av riktlinjerna och uppmanade tredjeländer att vidta aktiva åtgärder för att förebygga våld och trakasserier och främja en säker miljö för journalister och andra medarbetare. EU fördömde, närhelst det var nödvändigt, attacker mot journalister och bloggare genom offentliga uttalanden.

EU har deltagit i debatter inom Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN), i Forumet för förvaltning av internet (IGF) och inom ramen för 10-årsöversynen av världstoppmötet om informationssamhället (WSIS) samt vid världskonferensen om cyberrymden i Haag den 15–16 april 2015, i syfte främja åsikts- och yttrandefrihet i samarbete med det civila samhället och andra berörda parter. EU har också på nära håll följt arbetet inom ramen för Freedom Online Coalition.

Rådets slutsatser om cyberdiplomati²⁸ antogs 2015. Dessa slutsatser tillsammans med rådets slutsatser om förvaltning av internet från 2014²⁹ återspeglar behovet av att skydda mänskliga rättigheter online, inklusive yttrandefrihet och skydd av integritet och personuppgifter.

Riktlinjerna om yttrandefrihet har också lyfts fram vid alla EU-delegationer, som ett underlag för all kommande programplanering. Ett nytt delegationsstödprogram (finansierat av EIDMR, med start 2016) för "EU-stöd till medier och yttrandefrihet i pilotländer för demokrati" har som syfte att hjälpa både delegationerna och medarbetare i tredjeländer att tillämpa riktlinjerna i sina politiska åtgärder och insatser. Nya projekt/program som finansieras av geografiska finansieringsinstrument antogs exempelvis i Jordanien, Senegal och Tunisien. Under 2014/2015 har EIDMR dessutom finansierat ett antal projekt inom områden som är av relevans för riktlinjerna, t.ex. i Myanmar/Burma.

²⁷ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/142549.pdf

²⁸ 6122/15: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6122-2015-INIT/sv/pdf>

²⁹ 16200/14: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16200-2014-INIT/sv/pdf>

EU har också åtagit sig att säkerställa en hög skyddsnivå för personuppgifter som rör enskilda i EU och att främja en hög skyddsnivå för uppgifter i sina kontakter med externa partner. Vad gäller EU:s rättsliga ram står EU i begrepp att se över och stärka direktiv 95/46/EG³⁰ om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter.

Under hela 2015 har EU kunnat notera allt fler utmaningar och hinder för friheten att delta i fredliga sammankomster. Detta har bland annat tagit formen av polisärt övervåld mot demonstrationer och utdömmande av överdrivet höga böter och straff för anordnande eller deltagande i otillåtna fredliga protester. Under 2015 gjordes flera offentliga uttalanden där EU efterlyste respekt för rätten att demonstrera fredligt, och betonade hur viktigt det är att främja rätten att protestera offentligt.

Som en del av den bredare dialogen och kontakterna mellan EU och det civila samhället anordnade EU den 3–4 december i Bryssel **2015 års människorättsforum för EU och icke-statliga organisationer**, där man helt och hållet ägnade sig åt frågan om skydd för och främjande av utrymmet för det civila samhället och åt att identifiera hur man på ett politiskt plan kan bemöta de hot som riktas mot det civila samhället i många länder. Forumet besöktes av över 230 deltagare främst från det civila samhällets organisationer runtom i världen.

I sitt anförande uttryckte den höga representanten/vice ordföranden Federica Mogherini sitt starka stöd för icke-statliga organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter. Hon sade bland annat att det civila samhället har en avgörande roll att spela i EU:s utrikespolitik och att det inte bara är en viktig aktör, utan också en central drivkraft för förändring i alla samhällen vad gäller demokrati, god samhällsstyrning, resiliens, sammanhållning och främjande av grundläggande mänskliga rättigheter.³¹ Den höga representanten efterlyste också förnyade insatser för att motverka försöken att kontrollera det civila samhällets arbete i många länder i världen.

³⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=URISERV:114012>

³¹ 151204_01_en. Anförande av den höga representanten/vice ordföranden Federica Mogherini vid människorättsforumet för EU och icke-statliga organisationer (december 2015): http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/151204_01_en.htm

Bland andra talare kan nämnas Maina Kiai, FN:s särskilda rapportör för rätten till frihet att delta i fredliga sammankomster och föreningsfrihet, Michel Forst, FN:s särskilda rapportör om situationen för människorättsförsvarare, Emilio Álvarez Icaza Longoria, sekretariatschef för den interamerikanska kommissionen för de mänskliga rättigheterna³² (IACHR/CIDH), Stavros Lambrinidis, EU:s särskilda representant för mänskliga rättigheter, och ett stort antal människorättsförsvarare. EU är en stark anhängare av de särskilda FN-rapportörer som arbetar för att stödja människorättsförsvarare och det civila samhället.

Europeiska unionen är medveten om den viktiga roll som nationella människorättsinstitutioner spelar som människorättsaktörer och katalysatorer för utveckling, och ökar sitt stöd - såväl politiskt som ekonomiskt – till dessa institutioner.

Stöd till nationella människorättsinstitutioner är den första åtgärden inom det första målet i EU:s nya handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati (2015–2019). Detta avspeglar det faktum att EU anser nationella människorättsinstitutioner vara centrala aktörer inom den mer övergripande människorättsstrukturen. Ett främjande av de lokala aktörernas egensansvar, inklusive stöd till offentliga institutioner (mål 1 i EU:s handlingsplan), återspeglar också idén om ett främjande av partnerskap, eftersom mänskliga rättigheter och demokrati endast helt kan få genomslag om det finns ett starkt lokalt egenansvar.

När nationella människorättsinstitutioner agerar oberoende och har tillräckliga ekonomiska och personella resurser kan de tjäna som verkliga brobyggare mellan det civila samhället, befolkningen och regeringen, å ena sidan, och mellan nationella myndigheter och regionala/internationella människorättsorgan, å andra sidan.

Nationella människorättsinstitutioner är centrala aktörer som utgör ett väsentligt inslag i de nationella, regionala och internationella ramarna för mänskliga rättigheter. Genom sina övervakande, rapporterade och rådgivande funktioner, och såsom den instans som hanterar klagomål, spelar dessa institutioner en viktig roll för att upprätthålla internationella människorättsnormer. De spelar också en allt viktigare roll när det gäller att förverkliga de mänskliga rättigheterna på plats och bidra till utvecklingen.

³² Den interamerikanska kommissionen för de mänskliga rättigheterna (IACHR eller på de tre andra officiella språken – spanska, franska och portugisiska – CIDH, Comisión Interamericana de los Derechos Humanos, Commission Interaméricaine des Droits de l'Homme, Comissão Interamericana de Direitos Humanos).

EU:s politiska åtagande går också hand i hand med ett ekonomiskt stöd till nationella människorättsinstitutioner inom ramen för EIDMR. Under 2015 inleddes ett treårigt riktat program för kapacitetsuppbyggnad för nationella människorättsinstitutioner med ett EU-bidrag på 5 miljoner euro. Programmet ska inte bara stödja de nationella människorättsinstitutionernas kapacitet utan också samarbetet med deras regionala och internationella nätverk. Programmet fokuserar på fyra tematiska områden: ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, företag och mänskliga rättigheter, utbildning i mänskliga rättigheter och ett stärkande av de nationella människorättsinstitutionernas huvudmandat.

Dessutom finansierade EIDMR, för att lyfta fram EU:s åtagande att stödja dessa institutioner, en evenemang på hög nivå med nationella människorättsinstitutioner inom ramen för Europeiska utvecklingsdagarna i Bryssel den 3–4 juni 2015. Nästan 100 företrädare för olika nationella människorättsinstitutioner och regionala nätverk för dessa institutioner deltog och diskuterade institutionernas roll, potential och utmaningar på utvecklingsområdet, särskilt i samband med diskussionerna om Agenda 2030.

Under 2015 fortsatte regeringarna i ett antal olika länder att utsätta människorättsförsvarare för påtryckningar. EU-tjänstemän stationerade i tredjeländer fortsatte att genomföra EU:s riktlinjer om människorättsförsvarare från 2004³³, bland annat genom att regelbundet träffa människorättsförsvarare, övervaka deras rättegångar, besöka dem i fängelset och diskret ta upp deras fall med myndigheterna. Under 2015 togs frågor om människorättsförsvarare och deras rättsfall upp i människorättsdialoger, underkommittémöten och samråd med 21 länder, och vissa fängslade människorättsförsvarare frigavs efter att deras fall hade diskuterats.

³³ [/cmsUpload/GuidelinesDefenders.pdfhttps://www.consilium.europa.eu/uedocs](https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/GuidelinesDefenders.pdf)

Under 2015 fick över 160 **människorättsförvarare** och deras familjer EU-stöd genom EIDMR:s nödfond för utsatta **människorättsförvarare**. Bidragen har använts till att betala för rättkostnader, sjukvård, installation av säkerhetsutrustning, nödomplacering och ett antal andra praktiska åtgärder till stöd för människorättsförvarare. I augusti inledde EIDMR en global inbjudan att lämna förslag till ett värde av 5 miljoner euro, vars syfte var att stödja människorättsförvarare som arbetar på gräsrotsnivå, med särskilt fokus på de svåraste situationerna och avlägsna områden. EU:s nya mekanism för människorättsförvarare, kallad "ProtectDefenders.eu" inledde sin verksamhet den 1 oktober och stödde i slutet av 2015 fler än 85 människorättsförvarare. Mekanismen, som lanserades officiellt den 2 december av EU:s särskilda representant Stavros Lambrinidis, tillhandahåller stöd på kort, medellång och lång sikt, inbegripet rättsligt bistånd, och läkarvård, övervakning av rättegångar och fängelser, omplacering, intressebevakning, stöd till nationella nätverk samt utveckling av strategier för att motverka restriktioner som riktas mot **människorättsförvarare**. Mekanismen, som har en budget på 15 miljoner euro, leds av ett konsortium av 12 oberoende internationella icke-statliga organisationer och kompletterar EIDMR:s pågående stöd till människorättsförvarare.

På multilateral nivå har EU verkat för ett samhällsklimat som gynnar det civila samhällets deltagande. Detta har gjorts inom ramen för EU:s omfattande samarbete med ett stort antal regionala partner, exempelvis Afrikanska unionen, under människorättsdialogen i november 2015 mellan EU och Afrikanska unionen.

EU deltog i den tematiska debatt om mötes- och föreningsfrihet som Europarådets ministerkommitté anordnade den 7–8 oktober 2015, och i april 2015 höll EU i Bryssel tillsammans med Arabförbundet en gemensam workshop om åsikts- och yttrandefrihet samt mötesfrihet och frihet att delta i fredliga sammankomster, med fokus på hur man bäst kan främja dessa rättigheter i linje med internationella normer.

En separat workshop om det civila samhället och det europeisk-arabiska samarbetet för att uppnå FN:s mål för hållbar utveckling anordnades i Bryssel tillsammans med Arabförbundet. Syftet var att analysera det civila samhällets potential som en omvandlande kraft när det gäller att uppnå målen för hållbar utveckling. Genom den första politiska människorättsdialogen mellan EU och Asean, som hölls under ledning av EU:s särskilda representant Stavros Lambrinidis den vecka då representanter för Aseans människorättskommissioner besökte Bryssel, uppmuntrades dialog och erfarenhetsutbyte om samarbetet med det civila samhällets organisationer från de båda regionerna. EU fortsatte att arbeta för att yttrandefriheten även fortsättningsvis är en framträdande punkt på FN:s dagordning genom att aktivt arbeta inom alla relevanta multilaterala forum, stödja mandatet för FN:s särskilda rapportör för främjandet och skyddet av rätten till åsikts- och yttrandefrihet och nära samarbete med de särskilda rapportörerna med närliggande mandat från Afrikanska unionen (AU), Amerikanska samarbetsorganisationen (OAS), OSSE och Islamiska samarbetsorganisationen (OIS). EU stöder mandatet för FN:s nyligen utnämnda särskilda rapportör för rätten till integritet. EU stödde resolutionen från FN:s råd för mänskliga rättigheter om journalisters säkerhet, FN:s generalförsamlings resolutioner om rätten till integritet i den digitala tidsåldern, om mänskliga rättigheter och internet och utfärdade en gemensam förklaring som bekräftar rätten till yttrandefrihet inklusive rätten till kreativ och konstnärlig frihet.

EU stödde resolutionen om människorättsförsvarare i FN:s 70:e generalförsamling. I anslutning till den 28:e sessionen i människorättsrådet i februari lanserade EU den offentliga kampanjen **#idefend** på sociala medier, i samarbete med kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter och Brasilien, Sydkorea och Tunisien. Situationen för människorättsförsvarare togs upp i ett antal EU-uttalanden i multilaterala forum, bland annat i människorättsrådet och OSSE:s ständiga råd, och EU stod värd för ett sidoevenemang om människorättsförsvarare vid OSSE:s möte i Warszawa om genomförandet av den mänskliga dimensionen.

Kampanjen #idefend

I anslutning till människorättsrådets 28:e session lanserade EU, i samarbete med kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter och Brasiliens, Sydkoreas och Tuniens ständiga representationer vid FN i Genève, en offentlig kampanj för att uttrycka sitt stöd för och sin solidaritet med människorättsförsvarens arbete i hela världen. Kampanjen #idefend hade som mål att informera allmänheten om det värdefulla bidrag till främjandet och skyddet av mänskliga rättigheter i hela världen som aktörer inom det civila samhället lämnar, men också om de risker som de är utsatta för. Över 500 deltagare i människorättsrådet anslöt sig till kampanjen och uttryckte sitt stöd. Ett stort antal ministrar, chefer för internationella organisationer och ambassadörer lät sig fotograferas i kampanjens fotobås, och människor från hela världen lade ut sina egna foton på sociala medier med hashtaggen #idefend på Twitter och Facebook.

Religions- och trosfrihet

Religionsfriheten har utsatts för angrepp i många delar av världen. Personer tillhörande religiösa minoriteter har förföljts och tvingats fly från trakter där de bott i århundraden. De kränkningar av de mänskliga rättigheterna som begåtts av Isil/Daish och andra terroristgrupper i Syrien och Irak har varit synnerligen brutala och utbredda och fördömdes förbehållslöst av EU.

I detta sammanhang förblev genomförandet av 2013 års EU-riktlinjer för religions- och trosfrihet en prioritet under 2015. Med fullt utnyttjande av dessa riktlinjer gjordes ett stort antal uttalanden för att påminna stater om deras primära skyldighet att skydda alla, inte minst personer som tillhör religiösa minoriteter, från diskriminering, våld och andra kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Religions- och trosfrihet togs systematiskt upp med många olika partner på olika nivåer inom den politiska dialogen, bland annat i människorättsdialoger och samråd på detta område. EU engagerade sig också genom offentliga uttalanden och tyst diplomati i enskilda fall, som i fallet med Asia Bibi, den kristna kvinna som dömdes för hädelse av en pakistansk domstol.

I multilaterala forum – såväl människorättsrådet som FN:s generalförsamling – lade EU fram initiativ om religions- och trosfrihet. Vid människorättsrådets 28:e session i mars antogs den av EU initierade resolutionen om religions- och trosfrihet med konsensus. Resolutionen innehöll en hänvisning till rapporten från den särskilda rapportören för religions- och trosfrihet om behovet av att ta itu med uttryck för kollektivt religiöst hat. Den explicita formuleringen om rätten att "inte ha" någon religion, som infördes för första gången i 2013 års resolution, bekräftades. I anslutning till människorättsrådets 28:e session organiserade EU:s delegation i Genève ett sidoevenemang med den särskilda rapportören för religions- och trosfrihet för att undersöka hur man kan ta itu med religiöst hat inom de befintliga internationella ramarna för mänskliga rättigheter.

Vid den 70:e sessionen i FN:s generalförsamling antogs den av EU initierade resolutionen om religions- och trosfrihet också med konsensus. EU uppnådde sitt främsta mål att fokusera på skyddet av personer som tillhör religiösa grupper och minoriteter världen över och såg till att det infördes en uttrycklig hänvisning till religiös extremism som påverkar enskildas rättigheter samt en uppmaning till stater att ge lämpligt skydd till personer och grupper som riskerar att utsättas för våldsamma angrepp på grund av sin religion eller tro.

EU fortsatte sin samverkan med Islamiska samarbetsorganisationen (OIC) om genomförandet av resolution 16/18³⁴ och deltog vid det femte mötet i Istanbulprocessen i Jidda i juni 2015.

Vad gäller EU:s finansieringsinstrument fortsatte man under 2015 att i Asien, Eurasien och Mellanöstern genomföra projekt med koppling till religions- och trosfrihet som valts ut efter 2013 års globala inbjudan att lämna förslag rörande bekämpning av diskriminering inom ramen för EIDMR. Ytterligare finansiering för religions- och trosfrihet avsattes dessutom till ett begränsat antal projekt på reservlistan, och EIDMR:s sammanlagda stöd för främjande av religions- och trosfrihet uppgick därmed till över 11 miljoner euro. Instrumentet täcker nu religions- och trosfrihetsanknuten verksamhet i samtliga världens regioner.

³⁴ "Bekämpning av intolerans, negativa stereotyper, stigmatisering och diskriminering av personer, samt av uppmaningar till våld och av våld mot personer som grundas på religion eller tro."

Stöd för demokrati och val

Mänskliga rättigheter och demokrati stärker varandra ömsesidigt. Det finns många olika typer av demokrati men de har alla som mål att förverkliga mänskliga rättigheter, vare sig de är politiska och medborgerliga eller kulturella, ekonomiska och sociala. Mot bakgrund av de ökade utmaningar som demokratierna i världen i dag står inför – där vissa icke-demokratiska regimer går samman och ökar sitt samarbete – utvecklade och konsoliderade EU under 2015 sitt arbete för att stödja demokratin, i linje med ett av de fastslagna målen i EU-fördraget. Utöver det arbete som utfördes på valövervakningsområdet, där EU numera är en viktig och trovärdig aktör, utvecklade EU också sin övergripande politik för demokratistöd, som avser de politiska processer och de institutioner som kan genomdriva och garantera respekten för de mänskliga rättigheterna.

Val utgör kärnan i demokratiska system. EU har blivit en huvudaktör i detta sammanhang tack vare den trovärdighet som åtnjuts av EU:s **valobservatörsuppdrag**, som strikt tillämpar höga standarder för integritet och oberoende, i linje med förklaringen om principer för internationell valövervakning som är högsta standard på valövervakningsområdet. År 2015 var det 10 år sedan principförklaringen antogs. EU fortsatte att nära samarbeta med alla de internationella observatörsgrupper som har förbundit sig att tillämpa principförklaringen fullt ut.

EU:s valobservatörsuppdrag är oberoende uppdrag som leds av en chefsobservatör – vanligtvis en ledamot i Europaparlamentet. Alla EU:s institutioner samarbetar nära under hela processen för att främja de demokratiska värdena globalt. Valobservatörsuppdragets rekommendationer är avgörande för samverkan med alla samtalspartner för att förbättra valprocesserna i framtiden, och EU har stärkt sitt engagemang för en grundlig uppföljning av rekommendationerna inte bara från valobservatörsuppdragen utan också från OSSE/ODIHR³⁵. Valobservatörsuppdragets rekommendationer tas nu konsekvent upp i de politiska dialogerna med partnerländer och bidrar till att forma EU:s valstöd. I EU:s nya handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati betonas dessutom behovet av att konsolidera bästa praxis för att säkerställa en effektiv uppföljning av EU:s valobservatörsuppdrag.

³⁵ OSSE:s kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter

EU fortsatte under 2015 att stödja valprocesser runtom i världen genom att sända ut valobservatörsuppdrag och valexpertuppdrag och ge tekniskt och ekonomiskt stöd till valadministrationsorgan och inhemska observatörer. Under 2015 genomfördes valobservatörsuppdrag i Nigeria, Burundi (uppdraget drogs tillbaka då minimivillkoren för trovärdiga val inte uppfylldes), Sri Lanka, Haiti (pågår fortfarande), Myanmar/Burma, Guinea Conakry, Tanzania (tillfälligt omplacerat till Europa på grund av det politiska dödläget i Zanzibar) och Burkina Faso. Dessutom genomfördes valexpertuppdrag i Togo, Tanzania, Elfenbenskusten, Guatemala, Egypten och Marocko (för lokalvalen). Sist men inte minst sändes valuppföljningsuppdrag ut till Kambodja, Paraguay och Honduras.

EU fortsatte sitt **pilotprojekt för demokratistöd** för att öka samstämmigheten i EU:s demokratiarbete. Ett antal EU-delegationer förstärkte tillsammans med medlemsstaterna på plats den gemensamma analysen av utmaningarna för demokratin i partnerländerna. Man har identifierat arbetsområden där det finns potential att samverka med partnerlandet på ett skräddarsytt och effektivt sätt och därmed uppnå demokratiska reformer. Under 2016 kommer sedan demokratihandlingsplaner att utarbetas.

Pilotprojektet visade på ett behov av att bredda EU:s stöd för demokratiska institutioner genom att lägga fokus på samverkan mellan statliga institutioner och medborgarna, stödja lagstiftande församlingar, stärka kopplingen mellan politiska partier och medborgarna, stödja den lokala demokratin och skapa kontakter med traditionella aktörer som spelar en roll i stärkandet av demokratin. Det har också uttryckt förhoppningar om att få se fler synergieffekter mellan demokratianalys, landsspecifika strategier för mänskliga rättigheter och färdplaner för det civila samhället.

EU åtar sig genom sin handlingsplan för demokrati och mänskliga rättigheter att stärka sitt arbete till stöd för flerpartisystem och politiska partier inom dessa, parlament – med målet att utvidga det politiska utrymmet – och att stärka kopplingen mellan valobservatörsuppdragen och den bredare agendan för demokratistöd. En mer systematisk uppföljning av valobservatörsuppdragens rekommendationer, bland annat genom valstöd, bidrar till detta mål.

Det europeiska initiativet för demokrati, vars första treåriga verksamhetscykel avslutades 2015, spelar en viktig kompletterande roll. Initiativet inrättades 2012 genom ett rådsbeslut. Det drivs oberoende från EU men kompletterar andra EU-instrument, fokuserar på övergångsprocesser och stöder aktörer som inte kan nås med andra medel, med tonvikt på länderna i det europeiska grannskapet och därutöver. I december 2015 enades styrelsen om att utvidga initiativets verksamhet till att även omfatta "grannarnas grannar", med ett tak på 15 % av initiativets budget. Några bidrag har under 2015 lämnats till verksamhet i Ryssland och i vissa Centralasiatiska länder. Initiativets direkta stöd till målgrupperna finansieras genom ytterligare resurser som kommer från frivilliga bidrag från medlemsstaterna och andra aktörer, t.ex. privata stiftelser. I juni 2015 beslutade kommissionen om ett nytt bidrag på 12 miljoner euro, som skulle gå till initiativets driftskostnader 2015–2018.

Dödsstraffet

Även om det under 2015 skedde en kraftig ökning av antalet avrättningar i några länder som fortfarande tillämpar dödsstraffet, är fortfarande de länder som har avskaffat det i klar majoritet globalt. I praktiken har 101 länder helt avskaffat dödsstraffet, och ytterligare 33 har gjort det i praktiken, dvs. har inte avrättat någon på minst 10 år och har sedan länge en policy att inte tillämpa det.

Under hela 2015 bekräftade EU sitt motstånd mot **dödsstraffet** och använde alla diplomatiska verktyg till sitt förfogande för att verka för att det avskaffas i hela världen. Dödsstraffet jämte tortyr står kvar som huvudprioriteringar i handlingsplanen för mänskliga rättigheter och demokrati, enligt vilken man ska se till att dessa frågor ett heltäckande sätt beaktas i alla EU:s stödåtgärder som riktar sig till partnerländer och det civila samhällets organisationer. EIDMR:s globala inbjudan att lämna förslag inkluderade under 2015 en särskild del till stöd för projekt inom det civila samhället som arbetar mot dödsstraffet.

Frågan om dödsstraff togs konsekvent upp med länder som fortfarande har kvar dödsstraffet och stod på dagordningen för olika politiska dialoger och särskilda människorättsdialoger. EU beklagade i offentliga uttalanden den fortsatta tillämpningen av dödsstraff i olika delar av världen: Iran, Irak, Saudiarabien, Pakistan, Vitryssland, Egypten, Japan, Indonesien, Singapore, Kina, Vietnam, Taiwan och USA stod särskilt i blickpunkten, men uttalanden och démarcher gjordes även i många andra länder, med utgångspunkt i de miniminormer som fastställs i internationell rätt och EU:s riktlinjer om dödsstraff. EU har riktat stor uppmärksamhet mot kränkningar av dessa miniminormer och betonat att det är oacceptabelt att dödsstraff tillämpas på minderåriga och personer med intellektuell funktionsnedsättning samt för brott som inte hör till de "allra grävsta", exempelvis narkotikabrott.

EU fortsatte att aktivt stödja Afrikanska unionens insatser för antagandet av ett tilläggsprotokoll om dödsstraffets avskaffande till Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter, vilket nyligen bekräftades i människorättsdialogen mellan EU och Afrikanska unionen den 24 november. Likaledes använder sig EU av ett regionalt angreppssätt för att stödja regionala och lokala aktörer som är engagerade i dödsstraffsfrågan i Sydostasien. EU välkomnade också avskaffandet av dödsstraffet i Fiji, Surinam, Mongoliet och delstaten Nebraska i USA.

Med anledning av Europadagen mot dödsstraffet och Världsdagen mot dödsstraffet den 10 oktober gjorde EU och Europarådet ett gemensamt uttalande där de bekräftade sitt motstånd mot dödsstraffet under alla omständigheter och sitt engagemang för dess avskaffande i hela världen. Parallellt med detta högtidlighöll ett stort antal EU-delegationer Världsdagen mot dödsstraffet genom att olika evenemang – debatter, konferenser och annan verksamhet för att informera allmänheten.

EU byggde vidare på det framgångsrika antagandet av FN:s 69:e generalförsamlings resolution om ett moratorium för tillämpning av dödsstraff³⁶, med fler röster för än någonsin tidigare, och fortsatte att uttrycka sitt motstånd mot dödsstraff i samtliga relevanta multilaterala forum, särskilt i FN, OSSE och Europarådet. EU:s särskilda representant för mänskliga rättigheter Stavros Lambrinidis stärkte EU:s profil som dödsstraffsmotståndare genom sitt tal i mars 2015 vid den paneldiskussion om dödsstraffsfrågan som anordnas vartannat år i människorättsrådet, där man fokuserade på regionala ansträngningar för att avskaffa dödsstraffet. EU deltog även aktivt i FN:s generalförsamlings ministermöte på hög nivå, som anordnades gemensamt av OHCHR, Italien, Frankrike, Argentina och Fiji med temat "På väg bort från dödsstraffet" (New York den 29 september 2015).

Tortyr och annan misshandel

Rapporter om påtvingade försvinnanden, godtyckliga gripanden och misshandel av migranter liksom andra redogörelser från runtom i världen satte strålkastarljuset på det fortsatta bruket av tortyr och misshandel och på behovet av att angripa problemet också utanför den konventionella fängelsemiljön. Mot bakgrund av detta tog EU och särskilt EU:s särskilda representant för mänskliga rättigheter Stavros Lambrinidis systematiskt upp frågan vid besök i och människorättsdialoger med tredjeländer och uppmanade länderna att ratificera och genomföra FN:s konvention mot tortyr och dess fakultativa protokoll och bidra till arbetet för att främja universell ratificering. EU uppmanade länderna att se till att tortyr kriminaliseras i lag och leder till åtal, att offren får upprättelse och att rekommendationerna från internationella övervakningsmekanismer följs. EU tog också upp frågor rörande påtvingade försvinnanden och hemlig internering. EU kom i dessa dialoger med konkreta erbjudanden, bland annat om ekonomiskt stöd, för att bistå länderna i deras ansträngningar för att avskaffa tortyr och misshandel, alltefter deras behov.

³⁶ FN:s generalförsamlings resolution A/RES/69/186:
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/186

I EU:s handlingsplan för mänskliga rättigheter framhålls behovet av att ta itu med frågan på ett övergripande sätt, integrera skyddsåtgärder i EU:s verksamhet, bland annat i terrorismbekämpning och krishantering, ta itu med sambanden mellan dödsstraff, påtvingade försvinnanden och godtyckliga gripanden och frihetsberövanden, samt genomföra gemensamma åtgärder tillsammans med internationella och regionala organisationer och det civila samhällets organisationer, bland annat det globala tioårsinitiativet för FN-konventionen mot tortyr, för att denna konvention senast 2024 ska vara ratificerad och genomförd i hela världen.

Genom sitt bilaterala stöd möter EU an behovet av rättsliga reformer, med målet att få till stånd ett oberoende rättsväsen, tillgång till rättslig prövning samt bättre fängelseförhållanden i flera länder. Stöd ges för utbildning av poliser och all annan personal inom det straffrättsliga systemet i människorättsfrågor och i hur man upptäcker och rapporterar anklagelser om tortyr.

Inom ramen för EIDMR finns det ett antal projekt för förebyggande av tortyr och annan misshandel samt rehabilitering av personer som har utsatts för detta. Genom kapacitetsuppbyggnad och utbyte av bästa praxis hjälper två projekt som finansieras inom ramen för EIDMR över 60 nationella människorättsinstitutioner i Afrika och Asien att på ett adekvat sätt ta sig an sin viktiga inhemska roll i kampen mot tortyr och misshandel. Ett annat projekt, som täcker Asien, Kaukasien, Mellanöstern, Nord-, Latin- och Sydamerika och EU, främjar starkare kontroll över tillgången till och användningen av tortyrteknik och uppmuntrar utvalda regeringar att utveckla effektiva nationella strategier, förfaranden och lagar för att kontrollera handeln med, användningen av och ansvarigheten i fråga om tortyrteknik. Andra exempel på områden som får EU-finansiering är förbättrade fängelseförhållanden, informationsspridning om utsatta gruppers särskilda skyddsbehov, stöd för alternativa interneringsformer för ungdomar, och arbete för att ge en röst åt tortyroffer, informera allmänheten och ställa förövare till svars.

EU arbetar tillsammans med Europarådet för att bidra med stöd till och kapacitetsuppbyggnad inom flera olika länders straffrättsliga system, såsom det långsiktiga utbildningsprogrammet för fängelsepersonal i Georgien.

Utöver det ekonomiska stödet anordnade delegationerna också evenemang för att informera om betydelsen av att bekämpa tortyr.

EU samarbetar framgångsrikt med de organisationer i det civila samhället som arbetar mot tortyr. Under 2015 anordnades kurser för personalen vid EU:s institutioner och i medlemsstaterna där det civila samhällets organisationer³⁷ och FN:s särskilda fond höll sessioner om förebyggande av tortyr, övervakning och rehabilitering av offer samt potentialen för stärkt samarbete mellan FN och EU. Företrädare för EU deltog också i ett utbyte med FN:s kommitté mot tortyr och det civila samhället som initierats av Fiacat³⁸ och som hölls i Genève i november. Evenemanget utgjorde ett utmärkt tillfälle att stärka samstämmigheten i våra gemensamma insatser mot tortyr och misshandel.

I sina slutsatser i december³⁹ upprepade rådet den prioritet som ges åt att bekämpa tortyr och annan misshandel och välkomnade revisionsrättens generellt sett positiva särskilda rapport *EU:s stöd till kampen mot tortyr och till avskaffandet av dödsstraff*.

Antidiskriminering

Jämställdhet mellan kvinnor och män är ett grundläggande europeiskt värde som är förankrat i EU:s rättsliga och politiska ramverk. EU har arbetat särskilt aktivt för att göra 2015 till ett märkesår för jämställdhet och kvinnors egenmakt. Kvinnors politiska deltagande och ekonomiska egenmakt, initiativ mot könsbaserat våld och skadliga sedvänjor (kvinnlig könsstympning, barnäktenskap, tidigt äktenskap och tvångsäktenskap, kvinnomord), insatser för att sätta stopp för sexuellt våld i konflikter, genomförandet av FN:s säkerhetsråds resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet, förhandlingarna om den nya utvecklingsagendan, samt integreringen av en jämställdhetsaspekt i politiken och praxisen för att förebygga och motverka våldsamt extremism var några av EU:s prioriterade områden under rapporteringstiden.

³⁷ Amnesty International, Föreningen för förebyggande av tortyr (Association for the Prevention of Torture, APT), Internationella föreningen för kristnas arbete för avskaffandet av tortyr (Fédération internationale de l'action des chrétiens pour l'abolition de la torture, Fiacat), Internationella rehabiliteringsrådet för tortyroffer (International Rehabilitation Council for Torture Victims, IRCT), Världsorganisationen mot tortyr (World Organisation against Torture, OMCT).

³⁸ Fiacat (International Federation of ACAT, dvs. Internationella föreningen för kristnas arbete för avskaffandet av tortyr) är en internationell icke-statlig organisation för försvar av mänskliga rättigheter och med uppdrag att kämpa för avskaffandet av tortyr och dödsstraff.

³⁹ Rådets slutsatser, december 2015, 14640/15:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14640-2015-INIT/sv/pdf>

Den 20:e årsdagen för och översynen av Pekingdeklarationen och Pekingplattformen sammanföll med högnivåöversynen av FN:s säkerhetsråds resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. Dessa tilldragelser – även inom ramen för antagandet av 2030-agendan för hållbar utveckling samt de parallella översynerna av FN:s fredsbevarande insatser och fredsbyggnadsstrukturen – gav aktörerna bakom jämställdhetsagendan med EU i spetsen tillfälle att söka förnyat engagemang från olika stater och internationella organisationers sida, förbättra genomförandemetoderna för att kunna leverera bättre och snabbare resultat mot jämställdhetsmålet, och stadigt förankra jämställdhetsaspekten i den internationella strukturen för fred, säkerhet och utveckling.

Den höga representanten/vice ordföranden Federica Mogherini deltog i öppnandet på hög nivå av den 59:e sessionen i FN:s kvinnokommission (CSW), där en politisk förklaring förhandlades fram och exceptionellt antogs inför den 20:e årsdagen för Pekingdeklarationen och Pekingplattformen. EU:s särskilda representant för mänskliga rättigheter Stavros Lambrinidis deltog också i kvinnokommissionens möte och uttalade sig å EU:s vägnar under en av rundsordsdiskussionerna på ministernivå och vid flera sidoevenemang. Vid det globala ledarmötet om jämställdhet och kvinnors egenmakt som hölls i New York den 27 september, åtog sig EU, företrätt av Europeiska kommissionens förste vice ordförande Frans Timmermans, att främja kvinnors ekonomiska oberoende och bekämpa våld mot kvinnor genom förebyggande, skydd och åtal. EU gjorde också ett åtagande om att införliva en stark jämställdhetsaspekt i 2030-agendan för hållbar utveckling, både som ett fristående mål och integrerat i de övriga målen. I FN:s säkerhetsråds öppna högnivådebatt med anledning av 15-årsdagen för FN:s säkerhetsråds resolution 1325, åtog sig EU att under de kommande sju åren anslå mer än 100 miljoner euro till projekt för jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt.

År 2015 antog EU följande policydokument där jämställdhet och kvinnors egenmakt i de yttre förbindelserna placerades högt på dagordningen: handlingsplanen för mänskliga rättigheter och demokrati, handlingsplanen för jämställdhet (2016–2020), som innehåller en övergripande förteckning över åtgärder för att förbättra kvinnors situation med avseende på lika rättigheter och egenmakt, samt dokumentet om ett strategiskt engagemang för jämställdhet (2016–2019) till stöd för jämställdhet och kvinnors rättigheter runtom i världen.

I september 2015 utsåg den höga representanten/vice ordföranden Federica Mogherini ambassadör Mara Marinako till utrikestjänstens första chefsrådgivare i frågor som rör jämställdhet och genomförandet av FN:s säkerhetsråds resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet.

Miljontals **barn** runtom i världen fortsätter att utsättas för alla former av våld, däribland de konsekvenser och påfrestningar som följer av krig och krigets grymheter, diskriminering och fattigdom. Migrantbarn, flyktingbarn och internt fördrivna barn får kontinuerligt sina rättigheter kränkta. De förvägras sin rätt till utbildning och löper en ökad risk att utsättas för våld eller människohandel eller att bara försvinna. Krisen har lett till att asyl- och barnskyddssystem har varit under ett särskilt tryck eller har förvärrat brister inom befintliga system.

Genom FN:s konvention om barnets rättigheter har det internationella samfundet gjort ett viktigt åtagande om att respektera alla barns rättigheter. Konventionen har ratificerats av 196 länder och är därmed den människorättskonventionen som har ratificerats av flest länder. Under 2015 tog EU i sina människorättsdialoger och i underkommittéer och informella människorättsgrupper med tredjeländer upp konventionsstaternas skyldighet att tillämpa konventionen och välkomnade det faktum att Sydsudan och Somalia ratificerat konventionen.

EU stödde med kraft införandet i agenda 2030 av mål 8.7 som syftar till att utrota tvångsarbete, få slut på modernt slaveri och människohandel, få till stånd ett förbud mot och avskaffande av de värsta formerna av barnarbete, inklusive rekrytering och användande av barnsoldater, och fram till 2025 utrota barnarbete i alla dess former samt mål 16.2 som syftar till att få ett slut på missbruk och exploatering av barn, barnhandel och alla former av våld mot och tortyr av barn. År 2015 företog EU omfattande förberedande samråd med icke-statliga organisationer, FN-organ och andra internationella organisationer som tillvaratar barns rättigheter, om betydelsen av en åtgärd som ska stärka systemen för skydd av barn i tredjeländer i EU:s nya handlingsplan om mänskliga rättigheter och demokrati.

EU:s engagemang för att få slut på allt våld mot barn återspeglas också i den diplomatiska kampanj som inleddes i september 2015 med global inriktning på alla former av våld mot barn och kvinnor och med fokus på att få slut på barnäktenskap, tidiga äktenskap och tvångsäktenskap samt kvinnlig könsstympning. Alla EU:s delegationer fick instruktioner att vidta åtgärder inom prioriterade områden som de själva fick välja och att lämna rapport senast i december 2015.

EU fortsatte sitt stöd för kampanjen "Children, Not Soldiers" som 2014 gemensamt initierades av FN:s generalsekreterares särskilda representant för **barn och väpnade konflikter** och Unicef och som syftar till att senast 2016 sätta stopp för regeringsstyrkors rekrytering och användning av barn i konflikter. Trots den upptrappade konfliktnivån och de ökade säkerhetsutmaningarna i några av kampanjländerna under 2015 har kampanjen hittills lett till att tusentals före detta barnsoldater frisläppts och ett antal regeringar har visat tydligt engagemang och gjort lovvärda framsteg. I augusti lanserade kommissionen också en inbjudan att lämna förslag, där fokus ofta låg på stöd till projekt för barn som har samröre med väpnade grupper och gäng och som berörts av väpnat våld.

Utöver andra instrument har programmet globala allmänna nyttigheter och utmaningar⁴⁰ 2014–2020 inom ramen för finansieringsinstrumentet för utvecklingssamarbete⁴¹ som mål att bekämpa alla former av barnarbete och att stödja strategier och insatser för att ta itu med särskilda problem och utmaningar som berör barn. I slutet av 2015 beställde Europeiska kommissionen en undersökning som ska utvärdera de viktigaste EU-insatserna inom ramen för olika instrument och föreslå effektiva framtida åtgärder för att komma till rätta med barnarbete och tvångsarbete inom EU:s politik för internationellt samarbete och utveckling.

EU fortsatte under hela 2015 att framhäva lanseringen av EU:s och Unicefs verktygslåda för barnrättigheter *Integrating Child Rights in Development Cooperation*. I samarbete med den tyska utvecklingssamarbetsorganisationen (GIZ) anordnades det utbildning om barnets rättigheter för personal vid EU:s delegationer, lokala myndigheter och det civila samhällets organisationer.

⁴⁰ Bilaga II – programmet globala allmänna nyttigheter och utmaningar inom ramen för finansieringsinstrumentet för utvecklingssamarbete – till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 233/2014 av den 11 mars 2014 om upprättande av ett finansieringsinstrument för utvecklingssamarbete för perioden 2014–2020

⁴¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0233&from=SV>
https://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/dci_en.htm_en

EU förstärkte ytterligare sitt engagemang för utbildning i nödsituationer. Kommissionen anslog 11 miljoner euro till 18 humanitära projekt som genom utbildning ska stödja barn som berörs av konflikter och komplexa nödsituationer, inklusive en miljon euro i finansiering särskilt avsatt för utbildning åt barn som berörts av ebolaepidemin. Initiativet har utökats varje år sedan 2012 – det år då EU lade prispengarna från Nobels fredspris på barn som har förvägrats chansen att växa upp i fred. Fram till slutet av 2015 hade generaldirektoratet för humanitärt bistånd och civilskydd anslagit över 23 miljoner euro och nått ut till över 1,5 miljoner barn i 26 länder.

En undersökning av institutionaliseringen av barn och eventuella alternativa omsorgslösningar i Asien, Afrika och de central- och sydamerikanska länderna lanserades av EU. Huvudmålen för undersökningen är att öka de specifika kunskaperna och vägleda eventuella framtida åtgärder med koppling till frågan om barn utan föräldraomsorg inom institutioner runtom i världen.

Vad gäller EU:s multilaterala åtgärder lägger EU varje år i FN fram två resolutioner om barnets rättigheter inom Grulac. Utöver resolutionen i FN:s människorättsråd, "Mot bättre investeringar i barnets rättigheter", gick EU i täten också för resolutionen om rätten till utbildning från FN:s generalförsamlings tredje kommitté. I den sistnämnda resolutionen uppmanas stater bland annat att upprätthålla varje flickas och pojkes rätt till högkvalitativ, inkluderande och heltäckande utbildning, även för barn med funktionsnedsättning, att säkerställa lika tillgång för barn tillhörande urbefolkningar och att ge utbildning åt barn i nödsituationer och skydda utbildning i väpnade konflikter.

EU erkänner fullt ut de allvarliga utmaningar som **äldre personer** står inför, bland annat i fråga om sysselsättning, diskriminering, övergrepp och vanvård samt pensioner. Under 2015 deltog EU aktivt i den öppna arbetsgrupp om åldrande som sammanträdde i New York i juli 2015 i syfte att stärka äldre personers mänskliga rättigheter liksom i människorättsrådets diskussioner om äldre personer. Dessa möten utgör en viktig möjlighet för regeringsföreträdare, experter och aktörer inom det civila samhället att utbyta erfarenheter, bästa praxis och strategier, inklusive överväga konkreta förslag till ett internationellt rättsligt instrument.

Under 2015 skedde vissa framsteg i riktning mot jämställdhet för **hbtj-personer**⁴², och viktiga milstolpar nåddes under årets gång. Enkönade äktenskap legaliserades i USA och Mexiko, och i till exempel Moçambique avkriminaliserades homosexuella förhållanden. Trots dessa framsteg har den globala kampanjen för hbtj-personers åtnjutande av alla mänskliga rättigheter mötts av en rad motgångar i andra regioner, bland annat Afrika och Mellanöstern. I cirka åtta länder är homosexualitet fortfarande belagt med dödsstraff och nära 80 länder betraktar fortfarande enkönade förhållanden som olagliga. På många platser är våld mot hbtj-personer fortfarande utbrett, liksom diskriminering inom hälso- och sjukvård, utbildning och andra sektorer.

EU har intagit en allt aktivare hållning i denna fråga. Under 2015 tog EU upp frågan om hbtj-personers rättigheter i sina människorättsdialoger med Brasilien, Georgien, Ukraina, Mexiko, Turkmenistan och Kirgizistan. Frågan togs också upp med USA och Kanada. Den politiska dialogen enligt artikel 8 i Cotonouavtalet med staterna i Afrika, Västindien och Stilla-havsområdet utgjorde ytterligare ett forum där man diskuterade hbtj-frågor. Hbtj-frågor togs här upp med Gambia, Uganda och Belize under 2015. Den 17 maj gjorde den höga representanten/vice ordföranden Federica Mogherini ett uttalande med anledning av Internationella dagen mot homofobi, transfobi och bifobi, där solidaritet uttrycktes med hbtj-personer i hela världen i kampen för att få slut på diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet.

Vad gäller ekonomiskt samarbete stöds för närvarande 10 projekt på hbtj-området med icke-statliga organisationer inom ramen för EIDMR till ett belopp av cirka åtta miljoner euro. Dessa projekt ska synliggöra och vinna acceptans för hbtj-organisationerna och förbättra deras dialog med myndigheterna i syfte att förbättra lagar, bekämpa homofobi, skydda hbtj-personer mot våld och erbjuda hbtj-personer och icke-statliga organisationer utbildning, information och rättsligt stöd.

⁴² Homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella

Vid Förenta nationerna fortsätter EU att stödja FN:s arbete, särskilt den resolution om mänskliga rättigheter, sexuell läggning och könsidentitet⁴³ som antogs av människorättsrådet i september 2014. I juni 2015, under den 28:e sessionen i människorättsrådet, undertecknade samtliga 28 EU-medlemsstater ett gemensamt uttalande om våld och diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet. Den 29 september, vid den 70:e generalförsamlingen i New York, organiserade den tvärregionala kärngruppen för hbt-frågor, där EU och några av dess medlemsstater ingår, ett sidoevenemang på ministernivå med temat "Ingen ska lämnas i sticket: jämställdhet och inkludering i utvecklingsagendan för tiden efter 2015". Bland deltagarna fanns bland annat kommissionens vice ordförande Frans Timmermans och FN:s generalsekreterare Ban Ki-moon. Tillsammans med andra partner stödde EU också lanseringen av FN:s Stillhavskampanj mot homofobi och transfobi i augusti 2015.

När det gäller andra regionala organisationer var EU under 2015 aktivt i denna fråga inom OSSE och var 2015 återigen med och anordnade ett sidoevenemang vid mötet för genomförandet av den mänskliga dimensionen om intolerans och diskriminering mot hbt-personer i OSSE-regionen. I Europarådet gjorde EU den 17 juni 2015 ett uttalande under ministerkommitténs möte för att uppmärksamma behovet av att förbättra hbt-personers mänskliga rättigheter i Europa och för att bekräfta sitt stöd för Europarådets verksamhet för att bekämpa alla former av diskriminering.

Kostnaderna för att exkludera hbt-personer

Hbt-kärngruppens åttonde årliga evenemang ägde rum på Internationella dagen för mänskliga rättigheter den 10 december och fokuserade på de kostnader som utestängning och diskriminering medför och vinsterna för ekonomin med att inkludera hbt-personer, mot bakgrund av Världsbankens undersökning om de ekonomiska kostnaderna för utestängning i Indien. EU stödde en diskussion med försvarare av hbt-personers mänskliga rättigheter från hela världen, där man berörde det faktum att intersexuella kommer bort i debatten, liksom FN:s utvecklingsagenda och det krympande utrymmet för det civila samhället.

EU stöder även #FREEANDEQUAL.

⁴³ Människorättsrådets resolution – mänskliga rättigheter, sexuell läggning och könsidentitet (antagen den 26 september 2014) – **A/HRC/RES/27/32**

EU fortsatte att ta upp frågan om rättigheter för **personer med funktionsnedsättning** i sina människorättsdialoger med ett antal partnerländer och regionala organisationer.

EU är part i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vid den 8:e sessionen i konventionsstaternas konferens i juni redogjorde EU för viktiga framsteg med genomförandet av konventionen och var positivt till att frågor rörande funktionsnedsättning tas med i målen för hållbar utveckling. EU organiserade även ett sidoevenemang med Europeiska handikappforumet. I augusti gjorde den kommitté som inrättats inom ramen för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning för första gången en översyn av EU:s resultat med genomförandet av konventionen i EU, på basis av EU:s första rapport till FN i denna fråga. I fråga om yttre förbindelser välkomnade kommittén trenden att inkludera rättigheter för personer med funktionsnedsättning i finansieringen av EU:s yttre åtgärder, medtagandet av funktionsnedsättning bland de prioriterade områdena i EU:s meddelande om målen för hållbar utveckling efter 2015, samt de av rådet antagna slutsatserna om inkludering av personer med funktionsnedsättning i katastrofhantering och rådets uppslutning kring Sendai-ramverket för katastrofriskreducering 2015–2030. Kommittén lämnade även en rad rekommendationer om hur genomförandet av artiklarna 11 (om risksituationer och humanitära nödlägen) och 32 (om internationellt samarbete) i konventionen kan förbättras. I december reagerade kommissionen på rekommendationerna i kommitténs avslutande iakttagelser genom att anta den europeiska rättsakten om tillgänglighet – ett förslag till direktiv om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet.

Vid Asem-mötet⁴⁴ på hög nivå om funktionsnedsättning i Peking, Kina, den 29–30 oktober betonade EU hur stor vikt man fäster vid det människorättsbaserade förhållningssätt som fastställs i konventionen och att detta förhållningssätt även ska tillämpas i hanteringen av frågor rörande den framväxande marknaden för tekniska hjälpmedel.

EU håller inom ramen för sitt utvecklingssamarbete på att utöka sitt ekonomiska stöd till personer med funktionsnedsättning och deras sociala delaktighet och mänskliga rättigheter. Stöd ges både genom projekt som riktar sig mot personer med funktionsnedsättning och genom ökad integrering av funktionsnedsättningsaspekter i utvecklingssamarbetet i allmänhet, till exempel genom att tillgänglighet säkerställs.

⁴⁴ Asien–Europa-mötet inrättades 1996 och har kommit att bli ett mycket viktigt forum för dialog och samarbete mellan Europa och Asien.

Rättigheter för urbefolkningar och personer tillhörande minoriteter

Personer tillhörande minoriteter i alla världens regioner fortsätter att utsättas för allvarliga hot, diskriminering och rasism, och hindras alltför ofta från att fullt ut delta i det ekonomiska, politiska och sociala livet i sina länder. EU har engagerat sig inom multilaterala forum för att främja rättigheter för personer tillhörande minoriteter. De utmaningar som grupper som till exempel romer och krimtatarer ställs inför har tagits upp med personer med ett internationellt mandat, såsom FN:s särskilda rapportör för minoritetsfrågor och OSSE:s högkommissarie för nationella minoriteter. I november 2015 deltog EU även i det årliga minoritetsforumet om minoriteter i det straffrättsliga systemet, där EU stödde flera rekommendationer om bland annat en opartisk och icke-diskriminerande tillämpning av lagen. Åtgärder för att motverka och avskaffa diskriminering av personer tillhörande minoriteter, inbegripet personer som utsätts för diskriminering på grund av kasttillhörighet, ingick också i EU:s samarbete med partnerländer och stödet till civilsamhället, särskilt genom EIDMR.

Urbefolkningars markrelaterade mänskliga rättigheter fortsatte att utmanas, bland annat till följd av "markrofferi" och klimatförändringar.

Genom EIDMR stöder EU tillsammans med ILO ett projekt för att förbättra urbefolkningars tillgång till rättslig prövning och utveckling genom en lokalt baserad övervakningsmekanism. Projektet var en viktig orsak till att urbefolkningar tas upp i 2030-agendan.

Vid det 325:e mötet i ILO:s styrelse i november 2015 uttryckte EU stöd för ILO:s initiativ som ska verka för att urbefolkningarna kommer i åtnjutande av en inkluderande och hållbar utveckling.

I enlighet med EU:s handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati började EU utarbeta en förstärkt politik för frågor som rör urbefolkningar i linje med FN:s förklaring om urbefolkningars rättigheter och slutdokumentet från världskonferensen om urbefolkningar i New York 2014. I anslutning till detta organiserade EU samråd med urbefolkningar. Vid samråden välkomnade urbefolkningarna EU:s tillvägagångssätt, kom med värdefulla råd och rekommendationer och efterlyste en oavbruten dialog med EU. Arbetet med att utveckla en förnyad EU-politik för frågor rörande urbefolkningar väntas slutföras under 2016.

Avskaffandet av **rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och därmed**

sammanhängande intolerans fortsatte att utgöra en prioriterad fråga för EU. EU fortsätter att vara engagerat inom FN liksom i dialoger med partnerländer och det civila samhället för att verka för medvetandegörande och utbyte av bästa praxis. EU fortsatte särskilt att bidra till arbetet i den mellanstatliga arbetsgruppen för ett effektivt genomförande av Durbanförklaringen och Durbanhandlingsprogrammet, den tillfälliga kommittén för utarbetandet av kompletterande standarder samt expertgruppen för personer av afrikansk härkomst. EU tar vidare varje tillfälle, däribland interaktiva dialoger med de personer som människorättsrådet har gett ett mandat, i akt för att uttala sig mot rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och därmed sammanhängande intolerans och förespråka främjande och skydd av mänskliga rättigheter för alla, däribland personer med afrikansk härkomst.

Företag och mänskliga rättigheter

I många delar av världen fortsatte det under 2015 att rapporteras om kränkningar av medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter till följd av företags agerande. Bland annat rörde det sig om angrepp på arbetstagares rättigheter och om att landsbygds- och urbefolkningar utsattes för markrofferi och tvångsflyttningar, särskilt i vissa länder i Asien och Latinamerika.

Tillsammans med ett antal tredjeländer stödde EU mot bakgrund av detta människorättsförsvarens verksamhet och arbetade för att företag ska respektera mänskliga rättigheter, både under de regelbundna människorättsdialogerna och vid ad hoc-möten. EU:s särskilda representant för mänskliga rättigheter tog upp ämnet företag och mänskliga rättigheter som en högt prioriterad fråga i sina diskussioner med strategiska partner, bland annat Sydafrika och Brasilien, och med Afrikanska unionen. I september anordnade EU och Brasilien ett särskilt seminarium om företag och mänskliga rättigheter, där deltagare från EU:s institutioner och medlemsstaterna, den brasilianska förvaltningen, FN och brasilianska och europeiska företag utbytte bästa praxis i syfte att stärka det bilaterala och multilaterala samarbetet i denna fråga.

EU fortsatte att främja FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, som 2011 fick enhälligt stöd i FN, som det bästa politiska verktyget för att angripa dessa frågor på ett heltäckande sätt och så effektivt som möjligt, och gjorde framsteg med genomförandet. EU:s medlemsstater fortsatte utarbetandet av nationella handlingsplaner för företag och mänskliga rättigheter och/eller företagens sociala ansvar. Vid utgången av 2015 hade sju medlemsstater antagit nationella handlingsplaner för företag och mänskliga rättigheter och ytterligare tjugo hade antingen färdigställt eller gjort betydande framsteg med utarbetandet av nationella handlingsplaner för företagens sociala ansvar. I juli 2015 antogs kommissionens arbetsdokument om EU:s genomförande av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, med en ingående analys av hur långt man kommit med genomförandet inom EU och i EU:s yttre åtgärder sedan antagandet av meddelandet om företagens sociala ansvar 2011⁴⁵. Kommissionen har i sitt stöd för agendan för företag och mänskliga rättigheter spelat en aktiv roll för att ytterligare underlätta tillämpningen av kompletterande verktyg såsom FN:s Global Compact-initiativ, OECD:s riktlinjer för multinationella företag, ILO:s förklaring om multinationella företag⁴⁶ och ISO 26000-riktlinjerna om socialt ansvar.

I fråga om tekniskt stöd förberedde kommissionen under 2015 en inbjudan att lämna förslag inom ramen för EIDMR, som avser genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter som ska offentliggöras i juli 2016. Inom ramen för partnerskapsinstrumentet planerade man också att tekniskt stödja vissa Celac-länder vid utarbetandet av nationella handlingsplaner. Som uppföljning till EU:s och Afrikanska unionens (AU) seminarium 2014 i Addis Abeba, gav EU tekniskt stöd till utarbetandet av ett AU-ramverk för främjande av ansvarsfullt företagsagerande i Afrika.

Inom den multilaterala ramen stöder EU en konsensuslösning. Detta innefattar stöd till FN:s arbetsgrupp för företag och mänskliga rättigheter som inrättades 2011. EU stöder också projektet för ansvarsskyldighet och rättsmedel som leds av FN:s OHCHR och som syftar till att förbättra tillgången till rättsmedel på inhemsk nivå för personer som allvarligt har fått sina mänskliga rättigheter kränkta av företag.

⁴⁵ SWD(2015) 144 final och COM(2011) 681

⁴⁶ ILO:s förklaring om multinationella företag är en trepartsförklaring om principer för multinationella företag och socialpolitik.

I människorättsrådet hölls i juli det första mötet i en mellanstatlig arbetsgrupp för utarbetandet av ett internationellt rättsligt bindande instrument för företag och mänskliga rättigheter, under ledning av Ecuador. Vid öppningssammanträdet efterlyste EU ett förnyat engagemang för genomförandet av FN:s vägledande principer och uttryckte kritik mot att arbetsgruppen i praktiken endast skulle fokusera på transnationella företag, samtidigt som många människorättsbrott begås av företag på inhemsk nivå. EU beklagade att dess begäran om att arbetsgruppen skulle fokusera på alla typer av företag hade förkastats. Arbetsgruppen kommer att sammanträda igen i oktober 2016.

Företagens sociala ansvar liksom företag och mänskliga rättigheter togs upp i dialoger med olika länder och regioner. Vid Asems femte ministerkonferens om arbete och sysselsättning i december 2015 antogs den s.k. Sofiaförklaringen med ett utförligt kapitel om främjandet av anständigt arbete och säkrare arbetsplatser inom globala leveranskedjor.

4. Mänskliga rättigheter som ett genomgående inslag i EU:s utrikespolitik

Handel

Handelspolitiken kan vara ett kraftfullt verktyg för att stödja mänskliga rättigheter i tredjeländer i samverkan med EU:s övriga utrikespolitik, särskilt dess utvecklingssamarbete. EU har varit en ledande aktör när det gäller att integrera mål för hållbara utveckling i handelspolitiken och göra handeln till ett verktyg för att främja hållbar utveckling globalt. Betydelsen av handelspolitikens potentiella bidrag till hållbar utveckling bekräftades under 2015 på global nivå i 2030-agendan för hållbar utveckling.

I linje med meddelandet *Handel för alla. Mot en mer ansvarsfull handels- och investeringspolitik*⁴⁷ från oktober 2015 fortsätter EU att hjälpa utvecklingsländerna, särskilt de minst utvecklade länderna och de länder med de största behoven, att integreras i det globala handelssystemet och dra största möjliga nytta av handel. Detta görs särskilt genom EU:s "Aid for Trade"-policy, unilaterala handelsförmåner och bilaterala och regionala handelsavtal. Människorättsaspekter är integrerade i unilaterala förmåner (särskilt i GSP+-systemet), i EU:s exportkontrollpolitik och i EU:s bilaterala frihandelsavtal.

Vad gäller unilaterala förmåner har den nuvarande förordningen om det allmänna preferenssystemet tillämpats sedan den 1 januari 2014. Fjorton länder har beviljats särskilt fördelaktiga handelsförmåner (GSP+) inom ramen för det nya systemet som främjar efterlevnad av 27 internationella konventioner (inklusive centrala människorätts- och arbetsrättskonventioner). Under 2015 pågick en intensiv dialog mellan EU och de länder som omfattas av GSP+ om genomförandet av konventionerna, och EU införde ytterligare innovativa sätt att ge stöd för genomförande, verkställighet och övervakning av de relevanta människorättsfördrag och ILO-konventionerna. Den första rapporten om GSP+-övervakningscykeln offentliggjordes i början av 2016. 2015 års globala inbjudan att lämna förslag inom ramen för EIDMR omfattade en del som ska stödja aktörer inom det civila samhället och göra det möjligt för dem att bidra vid övervakningen och det faktiska genomförandet av 27 relevanta konventioner som ratificerats av förmånsländer inom GSP+ (5 miljoner euro). De utvalda projekten kommer att bidra till att det civila samhällets organisationer i förmånsländerna inom GSP+ kan övervaka kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Förordning (EG) nr 1236/2005 om handel med varor som kan användas till dödsstraff eller tortyr⁴⁸ håller på att ses över med avseende på exportkontroll, och det gjordes goda framsteg i diskussionerna om kommissionens förslag till ändringar. Europaparlamentet och rådet fattade under det sista kvartalet 2015 beslut om sina ståndpunkter och inledde en trepartsdialog med kommissionen i syfte att slutföra processen under 2016.

⁴⁷ COM(2015) 497 final:

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-497- EN-F1-1.PDF>

⁴⁸ Kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 1352/2011 av den 20 december 2011.

Kommissionen arbetade med uppdateringen av rådets förordning (EG) nr 428/2009⁴⁹ om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export, överföring, förmedling och transitering av produkter med dubbla användningsområden och tittade bland annat på kontroller av övervakningsteknik för att minska de potentiella riskerna med okontrollerad export av IKT-produkter som kan användas för kränkningar av de mänskliga rättigheterna. En förhandskonsekvensbedömning inför revideringen inleddes 2015 och ett förslag till reviderad förordning väntas läggas fram under hösten 2016.

Europeiska kommissionen har åtagit sig att integrera mänskliga rättigheter i sina konsekvensbedömningar, närhelst så är lämpligt. Konsekvensbedömningar gör av lagstiftningsförslag och andra förslag samt genomförandeåtgärder och handelspolitiska initiativ som har betydande ekonomisk, social och miljömässig påverkan. Ett särskilt referensverktyg har tagits fram för grundläggande och mänskliga rättigheter⁵⁰.

I samband med handels- och investeringsavtal har ansvarig avdelning vid kommissionen systematiskt tagit med en analys av potentiella människorättsliga konsekvenser i alla konsekvensbedömningar och bedömningar av konsekvenserna för hållbar utveckling som gjorts sedan 2012⁵¹. Bedömningar av konsekvenserna för hållbar utveckling är mer ingående bedömningar som under förhandlingsprocessen görs för alla viktiga handelsförhandlingar.

För att förbättra bedömningen av de människorättsliga konsekvenserna av handels- och investeringsinitiativ har den analys som görs i konsekvensbedömningar och bedömningar av konsekvenserna för hållbar utveckling för nya handelspolitiska initiativ sedan 2015 följt de särskilda riktlinjer som kommissionen offentliggjorde samma år. Detta är fallet med den bedömning av konsekvenserna för hållbar utveckling som inleddes i september 2015 i samband med investeringskyddsavtalet mellan EU och Myanmar/Burma och som ska avslutas under första halvåret 2016.

⁴⁹ Rådets förordning (EG) nr 428/2009 av den 5 maj 2009.

⁵⁰ Bättre lagstiftning, verktyg nr 24.

⁵¹ Den metod som används bygger på kommissionens riktlinjer från 2011 om hänsynstagande till grundläggande rättigheter i konsekvensbedömningar, SEK(2011) 567 slutlig: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/operational-guidance_en.pdf

Slutligen stöder EU på multilateral nivå vapenhandelsfördraget, som syftar till att öka ansvaret och transparensen inom vapenhandeln och som trädde i kraft i slutet av 2014. Enligt fördraget måste bland annat risken för att vapen används för att begå eller underlätta allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna eller av internationell humanitär rätt, inklusive könsrelaterat våld, bedömas vid beslut om vapenexport. Utöver kravet på denna riskbedömning är det förbjudet att exportera vapen om de kan komma att användas för att begå folkmord, brott mot mänskligheten, grova överträdelser av Genèvekonventionen, attacker riktade mot civila eller andra krigsförbrytelser enligt definitionen i tillämpliga internationella konventioner.

EU fortsatte under 2015 att arbeta för att alla FN:s medlemsstater ratificerar vapenhandelsfördraget. Utöver dessa diplomatiska ansträngningar gav man genom det EU-finansierade programmet till stöd för genomförandet av vapenhandelsfördraget tekniskt stöd till ett antal mottagarländer (hittills 11 stycken) så att deras nationella system stärks i linje med fördragets krav.

Utvecklingssamarbete

EU är fast beslutet att integrera mänskliga rättigheter i sitt utvecklingssamarbete. EU har här – sedan antagandet 2014 av kommissionens arbetsdokument om en rättighetsbaserad strategi för EU:s utvecklingssamarbete som omfattar alla mänskliga rättigheter⁵² och efterföljande rådsslutsatser⁵³ som innehåller en "verktyglåda" med konkreta riktlinjer, börjat att successivt integrera en sådan rättighetsbaserad strategi i sina utvecklingsprogram. Målet är inte enbart att undvika en oavsiktlig negativ påverkan på utvecklingsverksamheten i de länder som omfattas av stödet, utan också att göra största möjliga nytta genom ett konkret och direkt bidrag för att förverkliga de mänskliga rättigheterna där, sett både som ett medel och som ett mål för utvecklingssamarbetet.

Kommissionen har integrerat den rättighetsbaserade strategin i nyckeldokument, till exempel identifieringsformulären för biståndsmetoder, projektövervakningssystemet, kriterierna för projektutvärdering och färdplanerna för samverkan med det civila samhället. På lokal nivå har en del EU-delegationer redan integrerat den rättighetsbaserade strategin i sin programplanering.

EU-finansierade projekt utformas successivt i överensstämmelse med den rättighetsbaserade strategin. Under 2015 började man dessutom förbereda ett stödprogram som ska genomföras från och med början av 2016, för att utbilda EU-delegationerna om genomförandet av den rättighetsbaserade strategin.

En första bedömning av genomförandet av verktyglådan ska genomföras.

⁵² SWD(2014) 152 final, Bryssel den 30 april 2014

⁵³ Rådets slutsatser om en rättighetsbaserad strategi, maj 2014:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/foraff/142682.pdf